

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbătă.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fil.
Pentru monachie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru străinătate pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipografiei arhid., Sibiu, str. măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției „Telegrafului Român”, str. măcelarilor Nr. 45.
Epistole nefrancate se refuză. Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 14 fil., — de douăori 24 fil., — de trei ori 30 fil.
rândul cu litere garmond.

Arhiepiscopul și Mitropolitul Andreiu baron de Șaguna.

Omagiu memoriei sale!

Când au fost depuse, înainte cu treizeci și șase de ani, în mormântul din Rășinari, rămășițele pământești ale marelui Arhiepiscop și Mitropolit Andreiu baron de Șaguna, jale și durere adâncă a cuprins inimile tuturor credincioșilor săi și ale tuturor Românilor de bine. Pentru că mare pierdere am îndurat atunci. Ni-a murit, și încă cu mult înainte de vreme, Acela, care părinte adevărat ni-a fost tuturor, și în care, cum s'a mai spus în coloanele acestui ziar, au fost sintetizate aspirațiunile naționale ale Românilor din statul acesta, sub toate raporturile.

Mare ni-a fost pierderea, dar ne-am mângâiat cu cuvintele cuprinse în cântarea bisericească, cum că: „desertăciune sunt toate, și viața este umbră și vis”, și cu adevărul vecinic, că de moarte nu sunt scutiți, nici împărații cei mai puternici, și nici oamenii cei mai geniali, în stare să dea altă față lumii și alt curs vremii.

În scurtă vreme a trebuit însă să ne convingem, că și dela acest adevăr etern și dela citatele cuvinte pline de înțelepciune se face câteodată abatere, după ce nu este regulă fără excepțiune.

Ne-am convins, că viața lui Șaguna nu a fost desertăciune, nici umbră și vis, ci frumoasă realitate, care vie a rămas și după ce el a fost așezat în mormânt. Figura sa ideală, personalitatea sa impunătoare, din ce în ce tot mai bine ni se arată în întreaga ei măreție, și o putem asemăna cu soarele, care apune, dar numai pentruca iarăși să răsară. Așa și Șaguna. A murit, dar numai pentruca după moarte să-l putem vedea, din an în an tot mai bine, în adevărata sa strălucire, de Arhieru credincios bisericii și turmei sale, de politician și diplomat iscusit, de conducător isteț al unui popor întreg, de spirit creator, de organizator bun, de literat bisericesc, de financiar mare, mai ales însă de părinte adevărat și cu durere de inimă pentru toți!

Căci aceasta ni-a fost noauă Șaguna. A fost de toate, și tuturor toate!

A fost apostol al neamului său, proroc trimis anume de providența divină, ca să verse însuflețire și încredere în inimile amorțite ale unui popor cu totul desnădăjduit, făcându-l să-și cunoască puterile proprii, până aci de el nebăgate în seamă, dar exploatate de alții, până la oboseală desăvârșită.

În limba unui apostol ori proroc, în cuvinte melodioase de înger a vorbit Șaguna oamenilor din zilele sale, și lumea românească l-a înțeles și l-a urmat cu încrederea cea mai mare. Și astfel a ajuns el cărmuitorul Românilor din statul acesta. Dar totodată și cărmuitorul vremii în care a trăit, pentru că bărbatul de absolută încredere al Coroanei, nu numai oamenilor, ci și evenimentelor pe cari vremea le naște le-a știut conduce și întoarce spre culmile pe cari stătea el ridicat, ca un rege al gândirii, și ca un croitor al celor mai grele și supraomenești planuri și făpturi.

Andreiu baron de Șaguna, nemuritorul Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii noastre, a fost omul mare al vremilor mari, cari însă în parte tocmai prin el au devenit mari și pentru noi, căci el,

cu mința sa cea luminată și extraordinar de ageră a știut să exploateze situațiunile date și create de spiritul vremii astfel, ca din ele folos și bine să se nască pe seama bisericii sale și pe seama neamului său.

De aceea, fără Șaguna nu ne putem închipui dezvoltarea lucrurilor în vremile dela 1848 și cele următoare astfel, ca ele să formeze epoca de glorie și de mândrie a renașterii noastre naționale.

Fără Șaguna nu ne putem închipui reînvișuirea vechei mitropolii gr.-or. române, cea mai măreață operă a lui Șaguna, și nici organizarea ei în felul cum o avem dela el, ca o grădină bine împrejmuată și provăzută cu tot felul de pomi roditori, cari și dacă nu ne dau toate fructele pe cari el doria să le culegem, e numai pentruca noi nu am fost poate în stare să cultivăm destul de bine aceea ce am primit dela el. Unul singur ni le-a dat toate gata, și noi cei mulți, noi toți, cari am rămas în urma lui, numai pentruca să conservăm aceea ce ni-a lăsat, n'am putut să apărăm de mici spărturi măreața sa fortăreață: *autonomia noastră bisericească!* De aici se vede, cât de mare a fost el, și cât de mici suntem noi, moștenitorii tuturor bunătăților pe cari ni le-a lăsat.

Fără Șaguna nu am avea „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”, care mâine își ține în Sibiu adunarea generală, nu am avea școalele populare și medii pe cari le avem, nu am avea bogata literatură bisericească, pe care el ni-a dat-o, nu am

avea fondurile cele mari și fundațiunile însemnate, iarăși de el întemeiate, pentruca să putem face față tuturor trebuințelor noastre culturale și de altă natură.

Iată deci, că Șaguna de toate ni-a făcut și noauă tuturor de toate ni-a fost.

Cuvine-se deci, ca memoria acestui bărbat al nostru, mare în faptele sale neperitoare și vrednic de nemurirea câștigată prin plămuirile sale, să rămână adânc imprimată în inima fiecărui fiu al bisericii gr.-ort. române, pe care el a ridicat-o la mărime, ba al fiecărui Român de bun simț, după ce Șaguna nu a fost numai al bisericii sale, ci al întregului neam românesc.

Idol să ne fie deci tuturor în viitor Șaguna, — acest om desăvârșit al lui Dumnezeu, — și numele său putere de vrajă să exercite asupra tuturor celor ce-l vor rosti, fie în zile bune, ori rele. Pildă vie să ne fie viața sa și faptele sale, dictate de adevărata iubire de patrie, de neam și de lege, și de mândrie națională să ni se umplă sufletul totdeauna când ne gândim la el.

Cei buni și cei cu inima curată, închinați-vă deci memoriei sale și închinați-vă în fața sfântului mormânt din Rășinari, acum, cu ocaziunea sărbării centenariului dela nașterea sa, și la toate ocaziunile date, pentru că în acel sfânt mormânt își doarme somnul de veci Acela, pe care l-am avut mai bun, mai înțelept, mai mare și mai nobil între noi.

Binecuvântați momentul, în care acest mare Arhieru al nostru a văzut lumina zilei, înainte cu o sută de ani, și binecuvântați memoria mamei,

care l-a alăptat și l-a introdus în primele învățături creștinești ale bisericii noastre dreptmăritoare, al cărei mare Arhiereu a devenit în urmă.

Mulțămiiți prevedinței divine că ni l-a dat *noană*, tocmai în zilele grele când aveam mai mare trebuință de înțelepciunea sa și de lumina minții sale, ca să ne scoată din întunec la lumină, și imnuri de laudă și de preamărire aduceți Preainălțatului Împărat și Rege al nostru *Francisc Iosif I.*, care l-a onorat, ca pe nime altul, cu nemărginita sa încredere și care i-a împlinit totdeauna cererile juste, formulate în interesul și spre fericirea poporului său.

Cetiți-i apoi vieața și activitatea, pentruca pildă vie să vă fie tuturor; căutați să-i cunoașteți munca uriașă, săvârșită spre binele neamului din care a făcut parte, și să cunoașteți isbânzile frumoase cu cari a fost încoronată munca sa supraomenească, căci atunci veți ajunge la convingerea, că cu adevărat *mare*, neîntrecut de mare a fost nemuritorul Arhiepiscop și Mitropolit *Andrei baron de Șaguna*, al cărui centenar dela ziua nașterii sale se serbează în zilele proximie în toate bisericile gr.-ort. din patrie. Iar pentruca lucrul acesta din urmă să-l poată face cu înlesnire fiecare dintre cetitorii noștri, dăm în numărul de față, — dedicat întreg memoriei marelui *Șaguna*, — în scurt extras făptuirile sale mai de seamă, în ordine cronologică, după cum urmează:

Copilăria lui Șaguna.

Regeneratorul bisericii noastre gr.-ort. rom. din Transilvania și Ungaria, Marele Arhiepiscop și Mitropolit *Andrei baron de Șaguna*, s'a născut în orașul *Mișcolț*, în 20 Decembrie 1808 (1 Ianuarie n. 1809). Tatăl său a fost *Naum Șaguna*, comerciant, și mamă-sa *Anastasia*, născută *Muciu*, ambii Români macedoneni, de origine din *Grabova*. În botez noul născut a primit numele *Anastasiu*, după numele mamei sale. Era al treilea copil la casă, pentru că avea un frate mai mărior, pe *Avreta*, (*Francisc*) și o soră mai mare, pe *Ecaterina*.

Afacerile neguțătorești nu mergeau tocmai bine la casa lui *Naum Șaguna*, și în speranță, că-și va îmbunătăți soarta, omul a trecut la legea catolică, dela cea veche ortodoxă în care s'a născut și a crescut. După legile țării, trebuia să fie considerat de trecut la catolicism și copiii sei. Și cu toate luptele energice, purtate din partea mamei lor, *Anastasiu*, pentru a-i rămânea copiii în legea strămoșască, primejdia nu a putut fi delăturată, pentrucă prin ordin preînalt copiii au fost declarați ca aparținători bisericii catolice, în urma trecerii tatălui lor la catolicism, și în legea aceasta au fost ei crescuți în școale.

Ecaterina Șaguna a murit de timpuriu, ca fată tânără, împreună cu *Maria*, o altă fiică a lui *Naum Șaguna*, născută probabil după nașterea lui *Anastasiu*, fără a fi putut ajunge vremea de a trece dela catolicism îndărăt la legea gr.-ort. Dar băiatul cel mai mare al lui *Naum*, cu numele *Avreta*, împlinind în 12 Ianuarie 1822 anul al 19-lea al etății, și-a anunțat într-o rugare adresată palatinului țării firma hotărâre de a trece la legea gr.-ort. urmând glasul convingerii sale, dupăce pentru religia romano-catolică nu simte nici o înclinare. Cererea de a trece la legea strămoșască i-a fost încuviințată.

Același lucru l-a făcut și băiatul mai mic al lui *Naum Șaguna*, *Anastasiu*, care și-a făcut studiile în *Mișcolț* și *Pesta*, unde a terminat gimnasiul cu eminență, la etate de 18 ani, și apoi a urmat cursul de filozofie și drept, tot în *Pesta*, timp de trei ani. Și acesta la etatea de 19 ani s'a lăpădat de legea romano-catolică și și-a anunțat trecerea la legea strămoșască. Aceasta s'a întâmplat în 29 Ianuarie 1826.

La anul 1829 *Anastasiu Șaguna* termină studiile universitare și merge la *Vârșeț*, ca să învețe teologia. Terminând

cursurile teologice, este chemat la *Carloveș* din partea Mitropolitului sârbesc de pe atunci *Stefan Stratimirovici* și e numit profesor de teologie la institutul teologic de acolo, având totodată să fie și secretarul mitropolitului.

La 1 Noemvrie 1833 tânărul profesor de teologie se călugărește, luându-și numele *Andrei*. Înaintarea pe treapta ierarhică i-a mers apoi foarte repede, căci la 1838 a ajuns protosincel, la 1842 arhimandrit titular la mănăstirea *Hopova*, iar la 1845 arhimandrit chivernisitor al mănăstirii *Covil*, din dieceza *Neoplanta*. O dovadă ecolantă, că toți mitropolii sârbești, cari s'au perândat în scaunul arhieresc din *Carloveș*, în acest interval de timp, anume, *Stratimirovici*, *Stancovici* și *Raiaci*, au văzut și recunoscut în *Andrei Șaguna* pe omul superior, sânguios și vrednic de înaintare.

Tatăl lui *Andrei Șaguna*, *Naum*, a murit pe când el era încă băiat mic, dar mama lui, *Anastasia*, a avut bucuria de a-l vedea călugărit și dedicat cu totul bisericii, la care evlavioasă femeie a ținut atât de mult. Ea a decedat la începutul anului 1836, fiind înmormântată la 17 Ianuarie, în cimitirul din *Pesta*.

Fratele lui *Andrei*, *Avreta Șaguna*, s'a făcut comerciant în *Pesta*, dar la anul 1849 a murit și el.

Ajutorul trebuincios, ca să-și poată face studiile, *Andrei Șaguna* l-a avut dela unchiul său, *Atanasiu Grabovski*, comerciant de frunte în *Pesta* și mare mecenat al Românilor cu carte, pe lângă care se adăpostise în timpul din urmă și mamă-sa *Anastasia*.

În anul 1845, toamna, moare episcopul *Vasile Moga* al *Ardealului*, și prevedința divină așa întocmește trebile, ca *Arhimandritul Andrei Șaguna*, care fusese scurtă vreme și în *Vârșeț* profesor de teologie, la secția românească, să fie trimis la *Sibiu* ca vicar general al bisericii gr.-ort. române ardelenice. S'a întâmplat aceasta în 27 Iunie 1846, căci acest dat îl poartă rezoluțiunea preînaltă, prin care *Andrei Șaguna* a fost numit vicar general pentru eparhia *Văduvită* a *Ardealului*.

Șaguna ca vicar.

La *Sibiu* a sosit *Arhimandritul Andrei Șaguna* în 21 August (2 Septembrie) 1846 și a luat conducerea diecezei. A fost primit cu răceală și cu neîncredere. Lucru ușor de explicat. Patriotismul local va fi fost buruiană cunoscută și pe vremea aceea, și lumea mai bucuroasă ar fi văzut în scaunul de vicar pe unul din *Ardeal*, fie ori și cine, decât pe unul străin, despre care se mai vorbea, că nici nu e *Român*, ci *Sârb*. Dar erau și de aceea, cari vedeau în trimiterea lui *Șaguna* la *Sibiu*, prin rezoluțiune preînaltă, un mestec neiertat în afacerile interne ale bisericii gr.-ort. române din *Ardeal*, un fel de scurtare de drepturi.

Șaguna vedea și simțea răceala și neîncrederea celor din jurul său, cu cari împreună avea să muncească spre binele de obște, dar simțea în sine și puterea de a ști face să dispară orice neîncredere față de el. S'a pus deci pe muncă, știind bine că numai munca impune. Și atâta era de muncit la *Sibiu*, unde *Șaguna* nu a aflat aproape nimica! În centru era un curs de teologie de șase luni și un curs de pedagogie iarăși numai de șase luni. De aici erau luminătorii și conducătorii poporului dela sate. *Șaguna* imediat în toamna anului 1846 ridică cursul clerical la un an întreg, și ia măsuri, ca de aci înainte, cine vrea să îmbrățișeze preoția, să învețe toate școalele, până la filosofie.

Dă apoi preoției din dieceza circulare dese, pline de sfaturi și îndrumări, cu privire la educarea religioasă morală a populațiunii, prin biserică, și a tinerimii prin școală, și cu privire la purtarea preoților, în și afară de biserică, pentruca și credincioșilor lor preoții să fie exemplu de oameni corecți și cinștiți.

La două luni după așezarea sa în *Sibiu* *Andrei Șaguna* poruncește prin un circular protopopilor să pună toată ostă-

neala și silința, ca preoții să împlinescă următoarele folositoare rândueli:

1. Fiecare preot să umble în reverență, cu brâu vântat închis și pălărie rotundă, nu numai când are de a săvârși vre-o slujbă, ci și când va veni la cetate, sau va merge la mai marii săi, sau la vre-o tistie mai înaltă.

2. Nici unul să nu îndrănească a-și rade barba, dar părul să și-l peptene înapoi.

3. Dela cercetarea jocurilor, crășmelor și de a bea vin și vinars în uliță sau în târguri și dela orice vorbe statului preoțesc vătămătoare, să se contenească.

4. Negustorie a face, sau a umbla în persoană după alte câștiguri, să înceteze de tot. Mai încolo:

5. Pentruca fiecare preot după cuviință să-și poată împlini datorințele sale, tot insul să se îndeletnicească în cetirea sfintei scripturi și a sfinților părinți, să cetească și să învețe *catichisul de rost*, și câștigându-și folositoare cunoștințe, să fie în stare a cuvânta din timp în timp către popor cu spor și cu folos, și a-i putea arăta calea către fapte bune, spre care sfârșit se cuvine să aibă o viață neprihănită, purtare bună întru toate, și în tot locul ca cu o trâmbiță binerăsunătoare să deștepte pe toți spre cucernicia cea adevărat creștină și spre frica lui *D-zeu*.

La 1 Decembrie 1846 *Șaguna* adresează circular nou preoției din dieceza gr. ort. a *Ardealului*, în care pune în vedere și pedepse pe seama celor ce nu împlinesc poruncile sale și nu îndreaptă relele de cari sunt stăpâniți. „De creșterea cărcimelor feriți-vă, — se spune în circularul acesta. Răul acesta câte alte răutăți pricinuește, fieștecare din voi poate pricepe. Drept aceea numai pravila 54 a sfinților Apostoli vă aduc aminte, unde oetim, că preotul, care fără lipsă mare se va afla mâncând ori bând în cărcimă, să fie oprit. Întru urmarea acestora, cu cea mai mare înfrigare a inimii și cu neapăsă mirare încredințându-mă, că mulți dintre preoți au obiceiul și datina, după săvârșirea slujbelor dumnezeieștilor zile de *Dumnezei* și sărbători, din sfânta biserică să nu merge acasă, ci drept a se abate la cărcimă și a vorbi cele ce nu se cuvine unui preot, aspru și sub pedeapsa opririi de slujbă preoțească, după pravila 54 a soborului al șaselea a toată lumea și pravila 24 a soborului dela *Laodikia*, tuturor acelor, cari până la această slăbiuine și nebagăre de seamă a treptei sale s'au rătăcit, poruncesc, ca să se lase de această ticăloasă și rușinatoare a lor datină. Iar ca să încredințez pe fieștecare, că asprimea mea în lucrare o voi aduce, în privința acelor cari în treaba aceasta vor greși, unii ca aceia îi voi pedepsi și publica preoții întregi din eparhie”.

În acest circular vicarul *Șaguna* îndrumă preoții să se poarte cu blândețe și cu cuget curat față de popor, cu cuviință față de stăpânire, iar față de cei săraci cu milă, făcându-le slujbele *gratuit*. Averele bisericăse să o chivernisească bine, și fără știrea titorilor și curatorilor să nu facă nici o cheltuială.

Pentru a se convinge despre felul cum împlinește preoția dela sate poruncile primite dela mai marele ei, și pentru a cunoaște mai deaproape starea satelor și a populațiunii românești din dieceza condusă de el, *Andrei Șaguna* face în anul 1847 vizitațiuni canonice prin dieceșă, cu permisiune primită dela guvernul *Ardealului*. Cu prilejul acestor vizitațiuni *Șaguna* a controlat în mod amănunțit bisericile, școalele, a luat informațiuni despre purtarea preoților, a lădat pe cei harnici și a dojenit pe cei neglijenți.

Ca vicar a făcut apoi *Arhimandritul Andrei Șaguna* un serviciu foarte mare populațiunii române din Munții-*Apuseni*, care la îndemnul unei unguoroaice, cu numele *Catarina Varga*, care se lăuda că are legături cu cercurile cele mai înalte, au partat ani de-a rândul proces urbanial contra erariului, și tot la îndemnul acestei femei erau pe calea să-l reînvoiască, fără a avea prospecte de izbândă. Guvernul a rugat pe *Șaguna* să întrevină, pentruca să se liniștească spiritele agitate și oamenii

să fie cruțați de cheltueli zadarnice. *Șaguna* a împlinit rugarea guvernului. În toamna anului 1846 a eșit la fața locului în părțile *Ardealului*, însoțit de protopresbiterul *Iosif Ighian* al *Zlatnei*, și i-a succedat să liniștească populațiunea agitată. Pe la începutul anului următor 1847 s'au arătat însă semne noi de nemulțămire și turburare și *Șaguna* a trebuit să meargă tocmai în sărbătorile *Bobotezii* de nou la *Bucium-Isbita*, unde i se comunicase că e mai mare primejdia și influența *Catarinei Varga*. *Șaguna* a mers la fața locului însoțit de vicecomitele comitatului *Alba-Inferioară* și de pretorul din *Zlatna*, cari apoi, dupăce *Șaguna* ținuse vorbire poporului în biserică, la eșirea din biserică au prins de braț pe *Catarina Varga*, au așezat-o în sania lui *Șaguna* și au dus-o la *Aiud* în temniță, iar populațiunea a scăpat de sfaturile pline de primejdii ale acestei aventuriere.

Guvernatorul *Ardealului*, contele *Teleky József*, a mulțămii *Arhimandritului Șaguna* pentru bunele servicii făcute statului și poporului ușor de amăgit, pentru intervenția, care ușor putea să devină fatală pentru *Șaguna*, iar cei ce nu-l vedeau cu ochi buni pe *Șaguna* au făcut armă din această întâmplare în contra lui, susținând, că *Șaguna* a făcut servicii guvernului, numai pentru a-și pregăti calea spre episcopie.

Șaguna episcop.

Vicarul *Șaguna* și-a ținut de datorință, dupăce a sosit la *Sibiu* și a primit conducerea diecezei văduvite, să adreseze rugare guvernului, în conțelegere cu consistorul, ca scaunul episcopesc să nu fie lăsat multă vreme în văduvie, ci să fie îndeplinit prin alegere, după modalitatea care a fost observată și cu ocaziunea alegerii episcopului *Vasile Moga*, întâmplată la anul 1810. S'a provocat *Șaguna* la canoane, cari prescriu, ca nici o eparhie să nu rămână în văduvie mai mult de trei luni. Prin rezoluțiune preînaltă, datată din 24 Iulie 1847, alegerea de episcop se încuviințează și se dă drept de alegere protopopilor din dieceșă, însă fără restricțiune observată la alegerea lui *Vasile Moga*, ca episcopul să fie ales numai dintre *Ardeleni*, oi de ori și unde. Sigur, că dispozițiunea aceasta a fost luată în favorul lui *Șaguna*, care pe lângă restricțiunea de mai înainte nu putea să ajungă episcop al *Ardealului*.

După primirea rezoluțiunii preînalte, consistorul diecesan a pus ziua de alegere pe 1 Decembrie 1847, și a invitat la alegere pe toți protopresbiterii diecezei la *Turda*, unde actul de alegere avea să-l conducă comisarii guvernali *Teleki László* și *Istvánfi Pál*. A participat la actul de alegere și vicarul *Șaguna*. Adunarea a fost presădată de numiți comisari regești, dintre cari contele *Teleki* a rostit o vorbire de deschidere foarte însemnată. A spus celor întruniți în colegiu electoral, că voința *Maiestății Sale* este, ca „episcopul care va fi ales să fie bărbat înzestrat cu calitățile, pe cari fericitul împărat *Francisc* le căutase în episcopul neunițiilor. De aceea a pus clerul în stare, ca de astădată, fără nici o restrângere și împedcare, să poată alege de arhipăstor sufleteș pe un bărbat investit cu asemenea virtuți și calități, luându-l de acolo, unde-l vor găsi”. Face apel deci la toți cei îndreptățiți să-și deie votul, ca să satisfacă voinței și plăcerii *Maiestății Sale*, „care este cu totul aplecat pentru binele poporului, deci să se silească a face această alegere de episcop, care cu ajutorul lui *Dumnezeu* acum se va începe, astfel, ca împlinirea și rezultatul ei să fie plăcut și primit bunului și preainduratului nostru împărat”.

A vorbit în această adunare și vicarul *Șaguna* în trei rânduri. Două vorbiri a ținut în limba maghiară, către comisarii regești, iar una în limba română a fost adresată protopresbiterilor alegători. Toate vorbirile sale au fost de o frumusețe rară. Și rostite cu mult avânt oratoric, au făcut impresie adâncă asupra alegătorilor, și sigur, că au contribuit în mare măsură, ca *Șaguna* să capete voturile trebuin-

și de același înțeles, dar Șaguna nici de astădată nu i-a putut împlini dorința, parte pentru că înarmarea poporului român din Ardeal se începuse pe întreaga linie, parte pentru că conducerea treburilor românești o luase în mână *comitetul român de pacificare*, instituit în Sibiu, cu aprobarea stăpânirii militare. În octombrie a dat circular Șaguna, cu datul 19 Octomvrie n. 1848, în care provoacă pe toți credincioșii săi, să dea ascultare proclamațiunii generalului Puchner și să pună toți mâna pe arme. „Inarmați-vă cu toții pentru susținerea rândului bun, și spre sprijinirea voinței celei mai înalte a Maiestății Sale, stați gata și hotărâți a întipăni pe orice vrăjmaș”.

Așa se spunea în circular, și se spunea și aceea, că Românii să se ferească de acte de vrăjmașie și de volnicie.

Șaguna la noul Monarh.

În 2 Decemvrie 1848 împăratul Ferdinand, silit de împrejurări, renunță la tron în Olmütz și predă domnia nepotului său de frate, Arhiducelui *Francisc Iosif*, pe atunci în etate de 18 ani. Șaguna a adus la cunoștință credincioșilor săi suirea pe tron a noului Domnitor în 4/16 Decemvrie, prin un circular, în care cere dela credincioșii săi să primească fiecare cu fiască dragoste și cu adevărată supunere pe noul uns al Domnului, pe preafăltatul nostru Impărat *Francisc Iosif*, căruia îi dorește „*biruință asupra protivnicilor*”, iar preoțimea o îndrumă, ca la dumnezeiasca slujbă de acum înainte să pomenească numele noului Domnitor.

În 28 Decemvrie Românii în apoi o nouă adunare-națională, în Sibiu, sub președinția episcopului Șaguna, care a rostit o clasică vorbire de deschidere, descriind în ea clar și obiectiv situația din țară și făcând teoria adevăratului și a falsului patriotism. A pus naționalismul și naționalitatea pe baze morale, singurele baze chemate să le dea trăinicie sigură, pentru că „numai religioasă și moralitatea ne pot face fericiți”. Adunarea s'a ținut la „Impăratul Romanilor” și a participat la ea 250 de Români inteligenți din Ardeal. A hotărât compunerea și înaintarea la locul preafăltat a unei petiții naționale, în care să fie cuprinse durerile și doririle Romanilor. O delegație condusă de Șaguna a fost încredințată apoi cu mergerea la Olmütz, pentru a preda petiția Monarhului și pentru a depune la poalele tronului omagiile de supunere ale întregii națiuni române.

Șaguna a mers singur la Viena, și acolo a așteptat suirea celorlalți membri din delegație. A mers alături, pentru că a trebuit să facă drumul pe la București, Cernăuți, Viena, ca să nu pună oamenii lui Kossuth mâna pe el. În 6 Februarie 1849 a fost primit apoi singur la curte, în Olmütz, din partea tinărului Domnitor, căruia Șaguna i-a rostit o frumoasă vorbire de supunere și alipire, asigurându-l, că națiunea română stă la porunca preafăltată a Maiestății Sale, gata a da recruți pentru sprijinirea tronului și cerând trebuința, de a eși la câmp cu mic cu mare, în urmă rugându-l să se „milostivească” cu îndurare pe această națiune credincioasă a o face părtaşă de libertatea constituțională.

Primirea lui Șaguna a fost foarte afabilă și Maiestatea Sa l-a oprit în ziua aceea la prânz.

Episcopul Șaguna s'a dus apoi la Praga, pentru că să mulțamească fostul împărat Ferdinand pentru bunăvoința arătată față de poporul român, iar de aci s'a întors iar la Olmütz, unde sosiseră și ceilalți membri din delegație, cu cari împreună Șaguna s'a prezentat în 25 Februarie 1849 de nou Monarhului, înmânându-i petițiunea Romanilor, în care aceștia cereau: „Unirea tuturor Romanilor din monarhie într-o singură națiune independentă, în cap național, alse de senatul român și întărit de Maiestatea Sa”, — rugare, pe care Maiestatea Sa a luat-o în primire cu cuvintele următoare: „Petițiunea credincioasei mele națiuni române voi dispune să fie luată în apreciere amănunțită și o voi rezolva în cel mai scurt timp spre mulțămirea ei”.

Episcopul Șaguna, cu unii membri din delegație, au rămas acum în Viena, unde se consultau zilnic, ca „bărbați de încredere ai poporului român”, și așteptau răspunsul Monarhului. Cum însă acesta întârzie, în 5 Martie au adresat o nouă rugare, de restăvarea petițiunii, solicitând în ea soluțarea guvernului, predate Monarhului. În 12 Martie au înaintat iarăși Monarhului o rugare, în care au ridicat protest în contra numărării fondului regiu de „Sachsenland”. Tot în chestia aceasta au prezentat la 23 Martie și guvernului dela Viena un scurt memorandum, în care au fost rectificate datele statistice greșite, referitoare la populațiunea Ardealului. În 15 Aprilie delegațiunea protestează la guvern în contra „Voevodinei Sârbești”, care nu e provincie numai sârbească, ci și românească, iar la 23 Aprilie se trimite guvernului un nou ursoniu, cerându-se răspuns la petițiunile Romanilor. În fine în 28 Aprilie delegațiunea trimite o adresă generalului Iellaich, în care-l roagă să pună o vorbă bună la timp potrivit și la loc potrivit în favorul națiunii române. Face-se îngerul păzitor al națiunii române. „Titlul de salvator al acestei națiuni mult cercate nu va fi cel mai neînsemnat între acelea, pe cari vi le va da istoria pentru faptele eroice ale Escelenței Voastre, și parte vi le-a dat deja”.

Cu două zile mai înainte, în 26 Aprilie, se înaintase guvernului petițiunea *națiunilor unite*, adică română, croată și slovacă, în care se cereau drepturi naționale-politice pe seama tuturor acestor popoare.

În 26 Iunie 1849 se predă Monarhului din partea delegațiilor bănățeni, Petru Mocsonyi, Petru Cermena, și Ioan Dobran o nouă rugare, în care se cere împlinirea dorințelor Romanilor, exprimate în petițiunea lor din 25 Februarie, adică unirea tuturor Romanilor din monarhie într'un corp politic național. Se mai adresează guvernului o rugare, pentru a interveni în favorul Romanilor arestați în principatele române, iar în 18 Iulie delegațiunea română, în frunte cu Șaguna, s'a prezentat de nou în fața Monarhului și a cerut împlinirea celor cuprinse în rugarea din 25 Februarie. Monarhul a răspuns: „Voi da imediat poruncă ministrilor mei, să rezolveze petițiunea Dvoastre, și puteți fi încredințați, că pentru națiunea română se va face tot ce va fi cu putință”.

Răspunsul guvernului a și venit, în 18 Iulie, dar n'a mulțămît pe cei din delegație, cari au înaintat numai decât o replică lămuritoare guvernului, cu datul din 30 Iulie și compusă cu multă istețime, pe baza datelor statistice.

În 20 Iulie, delegații români din Banat, în frunte cu episcopul Șaguna și cu protopopul Popescu al Brașovului, înainteză rugare guvernului, ca să numească episcop la Vârșeț pe Arhimandritul *Patriciu Popescu*, Român cu sentimente bune, și să perimită Romanilor, ca într'un congres național bisericesc să-și aleagă Mitropolit propriu. Rezolvarea acestei petițiuni a fost urgentată în 24 Octomvrie, însă numai din partea delegațiilor bănățeni, pentru că Șaguna plecase pe la finea lunei August 1849 acasă, iarăși pe drumul pe care mergea la Viena, prin Bucovina și Țara românească.

E de prisos a se mai spune, că toate aceste multe petițiuni au fost compuse, ori de Șaguna însuși, ori apoi după ideile și îndrumările sale.

Șaguna acasă.

Când a sosit Șaguna acasă la Sibiu, la frontiera Ardealului multime de popor și de fruntași l-a așteptat și l-a însoțit până la Sibiu. Călătoria aceasta a lui Șaguna a fost o adevărată cale de triumf. După sosirea sa acasă au început să-i vină cu grămadă scrisori și adrese de mulțumire și de felicitare, pentru lupta energică și înțeleaptă purtată în *causa națională română*. Acasă în Ardeal era acum liniște; războiul civil se terminase, trupele maghiare au fost capitulat la Șiria în 13 August, și Kossuth părăsise țara. A găsit însă Șaguna acasă reședința sa

cu desăvârșire distrusă și pustiită, actele consistorului arse, astfel, că a trebuit să-și iee locuința într-o casă închiriată.

În 6 Decemvrie Șaguna adresează circular preoțimei din dieceza sa, ca în ziua primă de Crăciun să se cetească în fiecare mulțamită *doxologia*, după sfânta liturgie, ca bisericii să dozească pentru învingerea Impăratului asupra protivnicilor, pentru sufocarea revoluției și restabilirea păcii, iar în ziua a treia de Crăciun să se facă parastas pentru sufletele celor căzuți în luptele purtate pentru apărarea tronului. În 24 Decemvrie a adresat apoi rugare guvernului din Ardeal, *Wohlgemuth*, ca să i permită colectarea de bani pentru ridicarea unui monument, întru eternizarea memoriei celor căzuți în luptele purtate pentru conservarea naționalității și limbii lor, care monument să fie ridicat în *Câmpeni*; dar guvernorul l-a rugat în răspunsul dat imediat, să amâne realizarea acestei idei, așteptate în principiu, pe mai târziu, când apoi la un moment potrivit se va face propunere în acest înțeles la locul preafăltat. Șaguna a acceptat propunerea de amânare, dar în urmă schimbându-se împrejurările, ideea aceasta frumoasă a lui Șaguna nu a mai putut fi realizată.

Delegațiunea română a mai adresat guvernului o ultimă rugare, în 10 Ianuarie 1850, deastădată fără Șaguna, dar la tot cazul cu consentimentul său, în care au fost înșirate de nou doririle și durerile Romanilor, iar Șaguna a trimis de acasă, tot în Ianuarie 1850, un amănunțit memorandum guvernului, în care a înșirat cu mare minuțiositate tot ce ar trebuit să facă guvernul pentru poporul român, pentru că aceasta să fie mulțamit și să nu se clatine în el credința și iubirea față de tron și casa domnitoare.

E de notat, că în absența lui Șaguna, guvernul unguresc numise vicariu în locul său pe protodiaconul *Ioan Hania*, dar Șaguna după ce a sosit acasă a cassat toate dispozițiile luate din partea vicariului *nelegiuit*.

Sub absolutism.

Au urmat zece ani grei, în cari au fost tratați la fel, și cei ce au atăcat tronul și cei ce au apărat tronul. Au fost anii de suferință și de așteptare. Pe lângă toată amărăciunea care îl cuprinsese, Șaguna n'a stat pe loc, ci a muncit mai departe pentru binele obștei, căntând să obțină favoruri pe terenul bisericesc, cultural și economic. În 12 Martie 1850 ține cu învoire mai înaltă sinod în Sibiu, cu 24 protopresbiteri și 20 mireni, în prezența comisariatului împărațesc Ioan de Karabetz. Resultatul sinodului a fost o petițiune adresată monarhului, în care se cuprindeau toate cererile clerului și poporului român. A fost înaintată Maiestății Sale în 12 Aprilie 1850 prin guvernul țării. Cererea din frunte era: „*restaurarea vechei mitropolii gr. ort. din Ardeal*”.

La îndemnul lui Șaguna țin apoi sinod și Românii din dieceza Aradului și înainteză Monarhului și ei rugare de același cuprins: adică „*acordarea reînființării mitropoliei române*”.

În Octomvrie 1850 Șaguna ia parte la conferințele episcopalești ținute în Viena și înainteză ministrului de culte un memorandum, în care face mai multe propuneri cu privire la aceste conferințe, și insistă pentru *înființarea unei mitropolii române*, independentă de cea sârbească. Un alt memorandum înainteză Șaguna guvernului în anul următor 1851, motivând necesitatea înființării mitropoliei române cu înseși sfintele canoane. Și de aci încolo nu a lăsat Șaguna nici o ocaziune nefericită, ca să nu ceară despărțirea de către Sârbi și înființarea mitropoliei române, fiind convins marele Arhiereu, că dreptul acesta trebuie câștigat întâi pe seama Romanilor, și atunci toate celelalte au să urmeze dela sine, ori apoi mai cu ușurătate.

În 21 Decemvrie 1850 Șaguna a mers de nou la Viena și în fruntea unei deputațiuni a cerut dela ministrul de culte înființarea unei facultăți filosofice juridice în Cluj, cu limba de propunere română. O altă rugare s'a înaintat Monarhului la 30 Decemvrie 1850, cerându-se în ea de

nou, ca Românii să fie organizați politicește într'un singur corp național. A stat și de astădată mult la Viena episcopul Șaguna, și abia în 12 Iulie 1851 a sosit acasă la Sibiu. I s'a făcut frumoasă primire și acuma pretutindenea. Poporul îi ieșea în cale cu rapori și cu steaguri. În Sibiu l-au primit preoții la reședință, toți îmbrăcați în ornate bisericești. Sara i s'a făcut serenadă cu muzică militară și cu torțe. Din afară au început iarăși să vină scrisori și adrese, trimise episcopului din toate părțile locuimete de Români.

În Septemvrie 1851 Șaguna aprobă cu bucurie și binecuvântă hotărârea luată din partea Brașovenilor de a înființa gimnaziu românesc în Brașov și dă tot sprijinul necesar, pentru că ideea să poată fi prefăcută în faptă. Peatra fundamentală a pus-o tot Șaguna, în 17 Septemvrie 1852, ziua sfintei Sofii, de atunci zi de sărbătoare pentru acest gimnaziu românesc din Brașov.

În Aprilie 1852 Șaguna împarte în persoană, însoțit de un comisar împărațesc, ajutorul dat din partea Monarhului pe seama bisericilor ruinăte în urma evenimentelor din anii 1848/49, iar în 20 Iulie 1852 primește la marginea Ardealului pe Maiestatea Sa, — care venise să facă călătorii prin această țară, — în fruntea unei numeroase deputațiuni. Impăratul, după sosire, s'a dat jos din trăsură și a primit raportul guvernului *Schwartzenberg*, iar după aceasta a mers deadreptul la Șaguna, care l-a bineventat în numele Romanilor ardeleni. Impăratul s'a întipănit puțin cu Șaguna și cu unii dintre preoții cari l-au fost prezentați, apoi a trecut la celelalte deputațiuni străine. Când a sosit împăratul la Sibiu, tot Șaguna a fost primul care l-a primit și bineventat. Cu ocaziunea acestei călătorii a împăratului a fost numit Șaguna consilier intim al Maiestății Sale, iar baronul îl primise mai înainte, în anul 1850.

În 1853 se întâmplă atentatul lui Libényi asupra Monarhului, atentatul neisbutit. Șaguna imediat trimite adresă de felicitare Monarhului, pentru norocoasa scăpare, iar în 25 Martie 1853 se prezintă în persoană la Maiestatea Sa, în fruntea unei deputațiuni, pentru a-i preda o adresă omagială și de felicitare, primită cu vădită bucurie din partea Maiestății Sale.

Pentru a eterniza acest eveniment, Șaguna înființează „*fundațiunea Francis Josefiană*” cu permisiunea preafăltată de a fi numită astfel, care are de scop ajutoarea studenților săraci și diligenți, și care are astăzi un capital de 152,207 cor. Începutul l-a făcut Șaguna cu 1000 florini (2000 cor.).

În toamna anului 1853 Șaguna a mers apoi la Brașov, la deschiderea gimnaziului românesc de acolo. A ținut ședințe cu eforia și cu corpul profesoral, a făcut parastas pentru binefăcătorii răposați ai gimnaziului și în urmă a rostit o vorbire pătrunzătoare, legând în ea de inima profesorilor soarta și viitorul noului gimnaziu, iar publicului adresându-i următoarele cuvinte: „Iubiților mei fii, am știut că o să aveți bucurie mare de darul împărațesc, de aceea am venit să mă bucur și eu împreună cu voi, — primiți-mă și pe mine la ospățul bucuriei voastre”.

În anul 1854 se întâmplă căsătoria Monarhului nostru cu principesa Elisaveta de Bavaria. Cununia s'a făcut în 12 Aprilie n. în Viena. Șaguna a dat un circular frumos din acest prilej clerului și poporului și a plecat la Viena, pentru a aduce și în persoană felicitări Impăratului și Impărătesei. A fost primit în audiență, în fruntea unei deputațiuni a Romanilor, în mod foarte afabil, în 28 Aprilie n.

În 1855 în care Șaguna protosinelul *Grigorie Pantazi*, în care Șaguna își pusesse cele mai bune speranțe, foarte înțelepte, și Șaguna, pentru a-i eterniza numele și memorie, înființează fundațiunea care îi poartă numele, în scopul, ca peste 100 de ani, din interesele ei să se dea ajutor protopresbiterilor și preoților. Fundațiunea e astăzi de 425,022 cor.

cioase, pentruca să ajungă în numărul ternariu, pen'ru a putea fi propus spre numire în dignitatea de episcop, căci situația nu era tocmai favorabilă pentru el, și se afirmă, că înainte de alegere ar fi fost chiar provocat să nu candideze, pentrucă nu va fi ales, d'n motivul, că e străin și e Sârb. Șaguna însă a sărătat, că e Român de naștere și li-a spus, că dacă nu-l vreau Ardealeni pe el, fi vrea el pe ei, și i-a asigurat, că el are să le fie episcop, întâmplesse ce se va întâmpla!

În ziua de 1 Decembrie s'au împlinit formalitățile îndatinate la astfel de ocasiuni, și în 2 Decembrie n. 1847 s'a procedat la actul de alegere. Fiecare protopresbiter a votat pentru 3 inși. Adunându-se voturile date s'a constatat, că au primit: Ioan Moga 33, Moise Falea 31, Andreu Șaguna 27 voturi, iar celelalte voturi s'au împărțit astfel: protopresbiterul Ighian 14, Popazu 11, Const. Duma 5, Ioan Panovici 1, Avisalon Popovici 1 și Ioan Hania 3.

Cei trei candidați dinți, cari au intrunit voturile cele mai multe, au fost propuși guvernului, ca dintre ei să numească pe care vrea episcop pentru biserică gr. ort. română a Ardealului, iar numirea a căzut pe Andreu Șaguna, trimis anume de prevedință în Ardeal, ca să re-dee bisericii sale independența de mult îngropată, iar neamului său să-i aducă serviciile pe cari nime altul nu i le-a adus.

Monarhul în 5 Februarie n. (24 Ianuarie v.) 1848 a întărit pe Andreu Șaguna în demnitatea de episcop, fără a-i mai pune condițiunile grele, formulate în 19 puncte, pe cari le pusese guvernul episcopului de mai înainte Vasile Moga. Cărmuirea bisericii gr. ort. române din Ardeal era lăsată deci cu totul în grija noului episcop, fără a-i mai fi încătușată activitatea episcopului — o încredere deosebită din partea guvernului și a Monarhului, de care Șaguna s'a arătat a fi fost pe deplin vrednic.

Șaguna a adus la cunoștința clerului și poporului numirea sa de episcop prin un circular de frumos cuprins, în care mulțamește Monarhului pentru încrederea cu care l-a onorat și promite, că va fi tuturor *tată adevărată* în înțelesul cel mai strict al cuvântului. Îndeamnă de nou preoțimea să lumineze poporul, căci aceasta este și dorința Monarhului, și roagă pe toți preoții cari țin cuvântări bisericești, să i le trimită lui, căci are de gând să le tipărească sub titlul: „Adunarea cuvântărilor bisericești, întocmite prin preoțimea eparhiei gr. răsăritene neunite din Ardeal“.

Văzându-se în fața unui fapt împlinit, chiar și ceice erau contra alegerii lui Șaguna de episcop, s'au împăcat acum cu situația, și se poate spune, că peste tot știrea despre numirea lui Șaguna de episcop a fost primită cu bucurie. Valoarea adevărată a lui Șaguna ca om luminat și muncitor pentru binele de obște a cunoscut-o însă mai bine Timoteiu Cipariu, eruditul canonic din Blaj, care scria despre acest eveniment următoarele în gazeta sa „Organul Luminării“:

„Virtuțile acestui mare bărbat român sunt mai cunoscute, decât să sibă trebuința a se mai lăuda, încât nici inimizii nu i le-ar putea nega, și credem, că grația Maiestății Sale n'a putut cădea pe o persoană mai meritorie de o așa mare chemare. Multe zile și din partea noastră îi urăm“.

Vorbele lui Cipariu au fost mai mult o prorocie, pentrucă Șaguna de aci încolo a început să devină un bărbat cu adevărat mare, Arhiereu distins, politician de prima forță și iscusit diplomat.

Sfințirea lui Șaguna de episcop.

Vântul libertății, pornit din Franța, ajunsese și la noi. Spiritele erau agitate, lumea se frământa să pună mâna pe aceea ce i se părea că-i este acum atât de aproape: *independența națională*. În frământările acestea de renaștere națională au fost intrat și Românii din Ardeal. În 25 Martie 1848 se ține o conferință confidențială în Blaj și din ea iase cunoscuta proclamațiune a lui Aron Pumnul. În 25

Martie se ține prima întrunire a tinerimei române din Murăș-Oșorhei. În 25 Martie apare prima proclamațiune a lui S. Bărnufiu. În 25 Martie, ca la o poruncă, se ține întrunire românească și în Brașov, pentru a se consulta oamenii în „causa română“. O mișcare generală printre Români, din care s'a născut ideea unei adunări mari populare, care a și fost convocată pe 18/30 Aprilie 1848 la Blaj.

Andrei Șaguna tocmai pe ziua aceasta, care era și Dumineca Tomii, a fost chemat la Carloveț pentru a fi sfințit episcop al Ardealului. Actul sfințirii l-a sevărit patriarhul (atunci de curând ridicat la acest rang) Iosif Raiacici, asistat de episcopii Joanovici din Karlstadt și Stefan Popovici din Vârșeț.

Remarcabilă a fost vorbirea pe care a rostit-o atunci Șaguna și care era de un cuprins covârșitor.

În ea spunea Șaguna că-și dă bine seama despre aceea ce se așteaptă dela el, ca să lucreze la *relăvierea diecesei transilvane*, și cunoaște greutățile pe cari va trebui să le învingă, dar precum în trecut toată mângăierea sa a fost în muncă și osteneală, așa și în viitor bucuria sa va fi delăturarea greutăților cari i se vor ivi în cale. Împloară darul Celui de sus, ca să-i dea tăria spre a-și împlini greaua chemare. Mulțamește Monarhului pentru grija ce o poartă tuturor supușilor săi, mulțamește Patriarhului pentru ostenelele avute, ca pentru dieceza Ardealului el, Șaguna, să fie numit episcop, mulțamește celorlalți doi episcopi cari au luat parte activă la sfințirea sa, precum și publicului asistent și-și încheie vorbirea astfel: Mai pe urmă iarăși înaintea Ta Doamne cad și zic: „Tu Doamne știi, că cătră scopul meu a alerga doresc, pe Românii transilvăneni din adâncul lor somn să i deștept, și cu voi cătră tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i atrag. Tu Doamne umbrează mă cu puternicul tău scut. Tu îndulcește-mi în ceasul morții fructele amarelor mele ostenele, Amin“.

Vorbirea a fost rostită în limba sârbească, pe care Șaguna o vorbea perfect de bine.

În vorbirea aceasta se cuprinde profesia de credință a lui Șaguna, programul său de muncă, descoperirea scopului pentru care a venit el în Ardeal, anume, ca să deștepte pe Români din somnul lor adânc și să-i conducă spre limanul fericirii și al buniei stări. Cu o energie de fier s'a apucat Șaguna, după sfințire, de realizarea acestui program, pentru a cărui realizare nu a ajuns viața sa destul de scurtă, oi și urmașii săi mai au să muncească, cel puțin o sută de ani, după cum ne spune înțeleptul Barfiu.

Șaguna la adunarea din Blaj.

Adunarea națională convocată pe Dumineca Tomii la Blaj nu s'a putut ține, în locul ei a fost convocată adunarea din 3/15 Maiu. Guvernul își dăduse învoirea, ca adunarea din 3/15 Maiu să se țină în două locuri, în Blaj și Sibiu, sub conducerea episcopului respectiv și sub răspunderea sa, dar consistoriul din Sibiu a convocat și pe credincioșii săi tot la Blaj la adunare, lucru luat apoi prin tăcere la cunoștință din partea guvernului.

Privirile tuturor Românilor din Ardeal erau îndreptate în prima linie asupra lui Bărnufiu, luminatul fruntaș din acele zile grele ale neamului nostru, și în linia a doua asupra lui Șaguna, dela înțelepciunea și tactul cărui se aștepta foarte mult. Chiar și cei de legea greco-catolică țineau mai mult la episcopul Șaguna, decât la episcopul lor Leményi, care devenise foarte nepopular. Când a sosit Șaguna dela Carloveț, ca episcop sfințit, i s'a făcut în Sibiu primire foarte frumoasă, din partea tuturor Românilor, fără deosebire de confesiune, iar vorbirea de binevențare i-a rostit-o însuși Simeon Bărnufiu, cărui Șaguna i-a răspuns într'o vorbire frumoasă, în care a provocat pe cei ce l-au primit și pe toți Românii, să fie credincioși Monarhului și casei domnitoare în aceste zile grele.

Ziua memorabilă de 3/5 Maiu 1848 căzuse pe zi de Luni. Lumea românească

se a început însă să sosească de Vineri sara la Blaj. Sâmbătă apoi curgeau cetele de Români din toate părțile spre Blaj, inteligență și popor.

Episcopul Șaguna asemenea Sâmbătă a plecat din Sibiu la Blaj, cu suită mare. Se aflau în suită sa inteligenți români din Sibiu și din Brașov. Pe unde a trecut cu trăsuri, lumea l-a întâmpinat cu pompă și însuflețire. Cei mai mulți dintre credincioșii săi din clasa inteligență s'au alăturat suitei sale, care ajungând în comuna Mănerade, era deja un convoiu impunător. În Mănerade îl aștepta pe Șaguna o delegațiune a capitolului din Blaj, pentru a-l binevența în numele episcopului și a-l ruga, să fie, cât stă în Blaj, oaspele episcopului Leményi, care-l așteaptă cu dragoste frățească.

Șaguna a primit cu bucurie invitația, și a descins în Blaj, la curtea episcopescă, cu toate că de acasă plecase cu gândul să-și ridice o băracă de scânduri în piața Blajului și acolo să locuiască.

Când a intrat în Blaj a fost aclamat cu frenesie. Iar Duminecă, după sfânta liturgie, celebrată în catedrala din Blaj, eșind de braț din biserică cu episcopul Leményi, zecile de mii de Români nu mai încetau să-l admire și să-l aclameze. Culmea entuziasmului mulțimei însă a fost atins, când Șaguna, ținând o scurtă vorbire poporului, a spus următoarele: „Da, suntem frați, și nu din făclărie, oi frați în Cristos, frați Români, frați cari provoacă pe tot Românul să uite neplăcerile trecutului și să se considere toți de frați, așa cum frați sunt și episcopii lor“.

Ședințele memorabilei adunări dela Blaj au fost conduse de ambii episcopi, ca prezidenți, în ființa de față a 40.000 de Români, adunați de prin toate părțile Ardealului. După constituirea făcută la începutul primei ședințe, Luni dimineața în 3/15 Maiu, episcopul Șaguna a rostit o rugăciune fierbinte cătră ceriu, pentru sănătatea împăratului Ferdinand și pentru națiunea română, implorând darul de sus, ca să-i lumineze mintea și să-i îndrepte pașii pe calea cea bună, pentru a-și ajunge scopul dorit, *libertatea națională*.

S'au votat din partea impunătoarei adunări naționale din Blaj hotărârile cunoscute, s'au ales două delegațiuni pentruca să meargă la dieta din Cluj și la Împăratul, cea primă sub conducerea episcopului Leményi, iar cealaltă sub conducerea episcopului Șaguna, și s'a ales un comitet permanent de 12 membri, în frunte cu Șaguna ca prezident și cu Bărnufiu ca viceprezident.

Succesul acestei mari adunări naționale este a se mulțami în mare parte înțelepciunii lui Șaguna. Și cumcă adunarea a fost cu adevărat impunătoare, se vede din faptul, că generalul Schurter, comandantul trupelor concentrate atunci în Blaj, a rămas încântat de ordinea exemplară și de conduita poporului român. Spunea tuturor, că a umblat mult și a văzut multe adunări de popor, dar *una care să fi decurs cu atâta demnitate ca aceasta, nu a văzut în întreaga Europă*.

După adunare Șaguna a adresat circular credincioșilor săi, invitându-i să fie liniștiți și să aștepte desfășurarea evenimentelor ce au să vină, fără dușmănie față de proprietarii de pământ, domnii lor de mai înainte.

Șaguna la Viena și la Pesta.

Norii grei se îngrămadiseră pe orizontul patriei noastre. Furtuna era apropiată. Toți căutau deci să mântuiască aceea ce era de mântuit și să scoată din valuri aceea ce putea să fie scos. Timp de perduț nu aveau nici Românii. De aceea delegațiunile alese din partea adunării din Blaj au plecat numai decât, una la Cluj, alta la Viena, pentruca să-și îplinească misiunea, să predea dietei din Cluj și Împăratului hotărârile adunării din Blaj, cererile Românilor. Șaguna, conducătorul delegațiunii trimise la Viena, a ajuns aci cu o mică întârziere, pentrucă a mai avut de lucru prin Cluj și Pesta. A trebuit să se prezinte, ca episcop nou, guvernului și palatinului. Deci ceilalți mem-

bri din delegațiune s'au prezentat sânguri Monarhului, fără Șaguna, în Innsbruck, unde se afla atunci curtea împărătească. La rugarea predată Monarhului Românii primiră un răspuns nu prea îmbucurător.

Sosise acum și Șaguna la Viena și a plecat cu delegațiunea de nou la Innsbruck, unde au fost primiți Românii în 18 Iunie 1848 a două oră în audiență, acum sub conducerea lui Șaguna. De astădată răspunsul Monarhului a fost mai mulțamitor. Li-a spus Românilor, că guvernul său unguresc *va face lege, prin care naționalitatea română va fi asigurată, și de ridicarea școalelor naționale românești încă se va purta de grije*. Au fost îndrumați deci Românii să se pună acum în înțelegere cu guvernul unguresc. Delegațiunea, în frunte cu Șaguna, a și plecat în acest scop la Pesta. În Pesta s'a oprit însă numai Șaguna, care ca membru ales în comisiunea regnicolă, din partea dietei din Cluj, pentru stabilirea amănuntelor cu privire la perfecționarea uniunii, ținea că e necesar să iee parte la ședințele acestei comisiuni, cari se începuseră, sub conducerea contelui Teleki József. Din comisiune mai făceau parte dintre Români: episcopul Leményi din Blaj și Alexandru Bohățiel. Șaguna însă a cerut, să mai fie chemați și alți Români din Ardeal, ca să facă parte din comisiune și să fie ascultați în privința dorințelor neamului românesc, și cererea i-a fost împlinită. Guvernul a mai chemat la consulare pe următorii: Francisc P. Leményi, Timoteiu Cipariu, Ioan Chirilă, Iosif Ighian, Petru Bădila, Paul Dunca, Moise Falea, Demetriu Moldovan și Ioan Bran, dintre cari însă numai 5 au venit la Pesta.

Cu hotărârile comisiunii regnicolare Românii nu au fost mulțamiți și Șaguna a înaintat vot separat bine motivat, ceea ce a avut de urmare, că comisiunea a revenit asupra hotărârilor ei, a mai modificat ceva din ele, apoi a predat întregul proiect de lege referitor la asigurarea drepturilor pe seama Românilor din Ardeal guvernului unguresc, care l-a așezat în cartoane și l-a pus în arhivă, unde a rămas îngropat. Șaguna a plecat apoi acasă, însă pe ascuns, ca să nu-l vadă nime, pentrucă oamenii l-au fost luat la ochi și-l urmăreau sub pretext, că ține cu Rusia și are steaguri muscălești la sine. I s'a făcut și perchisiție domiciliară în Pesta, pe acest motiv, în miez de noapte. Mai era luat la ochi și pentru faptul, că avea pardesiu negru, cu căptușeală galbină, deci, colorile împărătești: negru-galbin!

Apel la popularitatea lui Șaguna.

Acasă în Ardeal Șaguna a aflat o situație din cele mai critice. Ardealul întreg era în fierbere, aflându-se sub presiunea evenimentelor cari din zi în zi se schimbau, agravând situația. În Viena a fost spânzurat de stâlpul unui felinar ministrul de războiu Latour, iar în Ardeal la Lana au fost împușcați fără motiv treizeci de Români. Amărăciunea era mare printre Românii din Ardeal pentru faptul din urmă, și lumea se gândea la acte de răzbunare. Era mare temerea, că toți Românii din Ardeal vor pune mâna pe arme. În aceste momente critice comisariul guvernial din Ardeal, Vay Miklós, se adresează lui Șaguna, cu o mângăitoare scrisoare datată din 12 Octombrie 1848, și îl roagă în numele Maiestății Sale și al patriei, să-i dea mână de ajutor la liniștirea populațiunii române, pentruca să fie impedită primejdia ce e pe cale de a izbucni. Să facă tot ce crede că e bun și folositor pentru menținerea păcii și a liniștei în țară, și despre măsurile pe cari le va lua să-l avizeze.

Șaguna a răspuns numai decât, că în starea în care au ajuns lucrurile, din partea sa nu se mai poate face nimica. Nu poate să-și liniștească credincioșii în niște zile, în cari e la ordinea zilei omorârea Românilor și „profanarea bisericilor lor prin răscularea cărților liturgice și prin spargerea sfintelor pot're de cuminicătură“.

În 17 Octombrie 1848 comisariul Vay îi adresează o nouă rugare, în acelaș scop

La anul 1857 primește apoi învoirea preanaltă dei catredrele cobiecte pentru ridicarea unei catedrele în Sibiu. Inceputul și apoi îl face Șaguna cu 2000 fl, iar mai târziu Sa Monarhul s'a înscris între primii donatori cu 1000 de galbini. Fundațiunea aceasta s'a urcat, până la zidirea catedrele, la suma de peste 500,000 cor.

O deosebită atențiune a dat Șaguna în acești ani de absolutism școalelor populare, pe seama cărora a stabilit principiul confesional, ca baza a organizării, știind bine, că numai școala pusă sub șutul bisericii este pe deplin asigurată față de orice primejdie. A adresat numeroase circulare cu privire la îndreptarea rețelilor constatate prin oamenii săi de încredere în școalele populare, și a stăruit mult, ca șporele lui Șaguna, de a se înființa. Pe șesele statului mai multe gimnăzii românești, și anume 6 superioare, 6 inferioare și 6 școale reale, cu limba de propunere română, au rămas însă fără rezultat. Nici chiar școala reală din Abrud, încuviințată din partea Maiestății Sale, nu a putut fi ridicată, din cauza împotrivrării guvernului.

Înființarea „tipografiei”.

Una dintre cele mai însemnate fapte culturale ale episcopului Șaguna, săvârșite în anii absolutismului, a fost înființarea unei tipografii proprii în Sibiu, în care să se tipografească cărțile bisericești și școlare pentru trebuințele dieceșiei din Ardeal. În 17 Iunie 1850 înaintează Șaguna rugare guvernului Wohlgemuth, ca să i se permită să înființeze pe șesele proprii o tipografie în Sibiu, care pe lângă serviciile ce le va aduce bisericii și neamului, va fi totdeauna gata și spre serviciul înaltului regim.

La sfârșitul lui August primește răspuns favorabil la rugarea sa, și imediat tipografia a fost pusă în funcționare. Inaugurarea ei s'a făcut prin sfințirea apei. Poetul Andreiu Murășianu scrisese o poezie ocașională, care a fost tipărită ca primul produs literar al noii tipografii.

Localul tipografiei a fost la început în strada iernei, de unde la anul 1867 s'a mutat în strada Măcelarilor. Conducătorul ei a fost neamțul Gerber, înlocuit nu peste mult cu Dimitrie Lazarevici, care lucrase mai înainte în tipografia regească din Buda, la cărțile românești.

În tipografia aceasta a lui Șaguna au fost tipărite mulțimea de cărți bisericești și școlare, în limbă română, iar Sârbiilor au persecutat și afurisit pe cei ce cumpărau cărți tipărite în Sibiu. Ministrul de culte Thun, cu care Șaguna a avut deosebită încredere, a adus la cădere pe Thun, iar în Decembrie 1860, după încordate opintiri, Monarhul a dat dreptul tipografiei din Sibiu de a tipări cărți bisericești, și numai pentru dieceșia Ardealului, și pentru celelalte dieceșii cu credincioși români, anume: Arad, Vârșcet, Timișoara și Bucovina.

Socotelile tipografiei le purta ori controla Șaguna însuși, iar la moartea sa a lăsat tipografia cu testament arhidieceșiei din Sibiu. Pe lângă serviciile enorme aduse culturii și literaturii naționale românești, tipografia dispune astăzi de o avere reală, de un fond în sumă de 461.600 cor. Sasul Rannicher spunea într-o disertațiune următoarele despre tipografia lui Șaguna:

„... El (Șaguna) a lovit în stâncă și-a deschis pe seama poporului său izvorul culturii intelectuale. Așa putem caracteriza pe Șaguna, care a săvârșit pentru Români în anul 1850 și pentru credincioșii bisericii gr. răsăritene din Ardeal același lucru,

pe care-l făcuse cu 300 de ani înainte Honter. Pentru referințe și pentru Sași”. („Tel. Rom.” 1855 nr. 17 și 18).

Mai noi Șagun, că nimic nu a eșit din tipografia lui Șaguna fără a fi revizut și corectat de însuși întemeietorul tipografiei.

Înființarea „Telegrafului Român”.

Tot în anii absolutismului s'a înființat și ziarul nostru, asemenea prin marele Arhieru Șaguna. Când am făcut la începutul anului 1903 încrederea de 50 ani acestui ziar, spunea, că nu ni-a suocses să dăm de actele referitoare la înființarea lui. De atunci actele s'au găsit. Erau așezate într-o ladă bine ferecată, care s'a păstrat mulți ani în localul casei arhidieceșane, fără a se fi gândit cineva să o deschidă. Înainte de doi ani lada a fost însă deschisă, cu mare trudă, și în ea s'au aflat actele din întrebare. Din ele știm, că în 30 Octomvrie 1852 a adresat Șaguna rugare autorității supreme polițiale, ca să i se permită înființarea unui organ de publicitate, care va apăra între altele și interesele înaltului guvern. Pentru conducerea acestui ziar, care va purta numele „Telegraful Român”, Șaguna a angajat pe profesorul Acaș Florian, în stare să implinească acelor sarcini. Tot atunci scrie Ș. și guvernului Schwarzenberg, rugându-l să întrevină la locul competent, ca rugarea să-i fie încuviințată. În 15 Decembrie 1852 Șaguna primește rezoluțiunea autorității supreme polițiale, că cererea i-a fost încuviințată. În 22 Decembrie 1852 Șaguna înaintează o nouă rugare autorității supreme polițiale, ca aceasta să îndrume oficiile postale să primească abonamente la noul ziar și să-l înmăneze abonaților.

Episcopul Șaguna a depus apoi cautiunea legală în hârtii de valoare și ziarul a apărut la începutul anului 1853. În 8 Decembrie 1852 s'a publicat un apel de prenumerațiune, în care e stabilit programul noului organ de publicitate, ce se înființează în scopul de a „împărtașe și șporelui român din politică, industrie, comerț și literatură, idei și cunoștințe practice, potrivite cu timpul și amăsurașur trebuințelor lui”.

Cu redactorul Aaron Florian a legat Șaguna contract, în care se spune, că după ce ziarul: „nu are și nu cutescă să aibă alt scop decât înaintarea interesului înaltei noastre stăpâniri și propășirea oșă sănătoasă și treptată a națiunii, poștea și așteaptă dela domnul redactor, ca Domnia-Sa, având înaintea ochilor acest scop sfânt și mântuitor pentru neșune, să ridice pomenitul jurnal fără de cea mai mică apriată ori tainică vătămă a interesului prealuminatului nostru Împărat și al preanalt aceluiași stăpâniri”.

Onorarul redactorului e stabilit în contract în 800 fl., iar dacă numărul abonaților va fi mare, i se pune în vedere o urcare a onorarului, în măsură cuviinșioasă.

Ziarul, înainte de tipărire, trebuia să fie arătat lui Șaguna, pentru vedere și aprobare, iar articolii mai însemnați i se arătau înainte de culegere, în manuscris. Obiceul acesta a fost observat și de ceilalți redactori, până la moartea lui Șaguna. Se poate spune deci, că nimic nu a apărut sub Șaguna în „Telegraful Român” ce nu ar fi fost aprobat din partea lui.

Aaron Florian a stat foarte puțin la ziarul nostru. A primit alt post mai bun. I-a urmat ca redactor Paul Vasici, Dr. în medicină, apoi Ioan Bădă, Visarion Roman, Ioan Rașiu, Zaharie Boiu și Nicolae Cristea, pe care l-a lăsat Șaguna prin testament redactor pe viață la „Telegraful Român”, dar în urma unui conflict cu comisiunea administrativă a tipografiei arhidieceșane, instituită din partea lui Șaguna, a trebuit să demisioneze la anul 1883.

„Telegraful Român” a apărut până la anul 1858 de douăori pe săptămână, până la 1860 numai odată pe săptămână, Joia, iar cu începere dela 1861 iarăși de douăori și dela 1878 înainte de trei ori pe săptămână, cum apare și astăzi.

Șaguna în senatul imperial.

În 1859 monarhia noastră a avut un rășboiu în Italia, pe care l-a pierdut. Și a pierdut și o parte din monarhie. Chelțușele rășboiului fuseseră mari, și nemulțămirea popoarelor din monarhie încă era mare. S'a așat de bine deci, să se pipăe pusul în jos, pentru a se afla cele care duc la mulțămirea popoarelor. S'a convocat la Viena senatul imperial înmulțit, adecă constătat și din membri noi, atunci numiți din partea monarhului, pe lângă membrii de mai înainte. Între membrii cei noi se aflau și Români Andreiu Șaguna, ca reprezentant al Românilor din Ardeal, Andreiu Mocșonyi, reprezentant al Bănăștenilor și cavalier N. de Petrino, reprezentant al Bucovinenilor.

În această corporațiune de politicieni consumați, de aristocrați și bărbați de frunte din toate țările monarhiei, episcopul Șaguna s'a afirmat cu multă demnitate și isteț, astfel, că pe toți i-a captivat. În cele douăzeci de ședințe ale senatului înmulțit, ținute între 31 Maiu 1860, ziua deschiderii, și 27 Septemvrie 1860, ziua închiderii, Șaguna a luat cuvântul de mai multeori, rostind vorbiri ascultate cu mare atențiune. A vorbit în ședința din 21 Iunie și a pledat, polemizând cu contele Majlath, pentru egala îndreptășire a tuturor popoarelor, ceea ce este și dorința Maiestății Sale, pentru că așa cere dreptatea. Căci, și de altcum, fiecare naționalitate simte necesitatea de a se îngrijii de limba și valoarea sa politică, fără a voi să supere pe celelalte.

În ședința din 10 Septemvrie apoi în firul unei vorbiri mai lungi și temeinice a făcut mai multe propuneri, pentru clădirea unei școale triviale și reale române în Abrud, și pentru crearea unei secții separate în ministerul de culte pentru biserica gr. orientală și credincioșii ei. Era adecă în discuție budgetul. Tot în ședința aceasta răspunde Șaguna ministrului de culte, care spusese că nu admite ca profesori, decât numai pe cei ce au făcut esamen în față comisiunii legale, că profesorii pot să fie buni și fără acest esamen, dovadă profesorii dela gimnaziul român din Brașov. Roagă deci guvernul să nu aplice pretutindenea măsura luată, ci să țină cont și de raporturile locale. În ședința din 11 Septemvrie a avut polemică parlamentară cu senatorul Jakab, armean din Ardeal, pe tema națională și l-a demascăat pe Jakab, dovedindu-i că a făcut afirmări false. În ședința din 18 Septemvrie a vorbit de nou în favorul școalei reale române din Abrud, încuviințată din partea Maiestății Sale. În ședința din 26 Septemvrie apoi, penultima ședință, și-a desvoltat foarte frumos vederile cu privire la noua organizașione politică a monarhiei, care ar trebui să se facă pe baza următoarelor puncte de program:

1. Unitatea monarhiei cu atribușele pe cari le va hotărâ Maiestatea Sa.
2. Acordarea de constituțiuni corespunzătoare pentru autonomia țărilor singurate.
3. Egala îndreptășire a tuturor naționalitășilor și valorarea limbii lor la toate oficiile.
4. Egalitatea religiunilor creștine între olaltă și față de stat.
5. Inapoierea fondarilor bisericești școlare și ale altor fundațiuni evlavioase la mâșile respectivelor reprezentanșe bisericești.
6. Asigurarea institutelor confesionale de învățământ cu privire la limbă și la caracterul lor confesional.
7. Ajutorsrea loială din vistieria statului a scopurilor bisericești și școlare ale religiunilor creștine.
8. Promovarea știinșelor, a industriei și a fiecărui ram de comerț și de căștig, precum și libertatea presei, între limitele legii.
9. Măsurarea contribușiei de pământ amăsurașur raporturilor locale, existente în faptă.
10. Aplicarea oamenilor capabili, din toate religiunile creștine și din toate nașionile, nu numai în respectivele țări de coroană, ci și în oficiile centrale.

Cât a stat în Viena, Șaguna a avut contact neînșrupt cu membrii guvernului, și a fost primit și în audiență de mai multe ori. În 21 August 1860 a înaintat Monarhului, cu ceilalți doi senatori români împreună, o nouă rugare în chestia reînșinșării veșei mitropolii române, primind în 27 Septemvrie rezoluțiunea preanaltă, că un șinod episcopesc va avea să se pronunșe într'un chestia aceasta.

În 4 Octomvrie 1860 a sosit Șaguna acasă dela Viena. I s'a făcut iarăși o primire șgomotoasă. Venise și popor mult din afară. Sara i s'a făcut serenadă impunătoare. La vorbirea de bineventare Șaguna a răspuns asigurând pe toșii, că Monarhul va împlini în curând dorinșele Românilor. Înainte de serenadă l-a felicitat inteligenșă română de bunășosie, prin ștul protopresbiterului Popazu. Șaguna a răspuns, recomandând Românilor două lucruri: credinșă tare în promisiunile Maiestății Sale de a da peste pușină vreme institușioni populare, și „solidaritate între toșii fii nașionii”.

Ca rezultat al consultărilor din senatul imperial înmulțit e urmat cunoscuta diplomă împăratească din 20 Octomvrie 1860, iar Șaguna, după sosirea sa acasă, a convocat, cu voce mai înaltă, șinod dieceșan la Sibiu pe zilele 24, 25 și 26 Octomvrie. După debateri lungi, acest șinod a decis trimiterea unei adrese patriarhului din Carloveș, și trimiterea unei petișionii Monarhului, în chestia înșinșării mitropoliei independente române. Aceasta din urmă era pusă pe baze curat istorice și canonice.

Adunarea nașională din Sibiu.

În 7 Noemvrie 1860 episcopul Șaguna, împreună cu mitropolitul Șulușiu din Blăj, adresează petișione Monarhului, ca ministrul cancelar de curte pentru Ardeal să fie luat dintre Români. Iar în 10 Decemvrie 1860 adresează o nouă rugare Maiestății Sale, pentru concederea întrunirii Românilor într'un congres nașional, în școpul ca să se consulte asupra chestiilor politice cari se află la ordinea zilei. Cererea aceasta din urmă a fost încuviinșată, și adunarea nașională s'a convocat pe 1/13 Ianuarie 1861 la Sibiu. A avut succes frumos. A fost prezidată de ambii arhierii români, metropolitul Șulușiu și episcopul Șaguna. Fiecare din ei a roștit câte o vorbire frumoasă de deschidere. La propunerea lui Șaguna adunarea declară cu mare înșufleșire de nou nașionea română de nașionea independentă politică față de celelalte nașioni din Ardeal. Adunarea a luat apoi mai multe hotărâri salutare, cu a căror executare a înșărcinat comitetul executiv, pus sub presidenșia ambilor arhierii, Șulușiu și Șaguna. S'a decis a se înșainta Monarhului două petișioni în chestia nașională, cu a căror executare a fost înșinșată comitetul executiv, apoi adunarea a fost încheiată în 16 Ianuarie n. 1861 cu o vorbire a lui Șaguna, care a recomandat tuturor Românilor tărșe de caracter și bărbăție neînșfrântă, pentru că Româniul va păta caracterul său nașional, nu mai e Român.

Meritul convocării acestei adunări bine cercetate și a decurgerei ei în mod exemplar era al arhierilor Șaguna și Șulușiu, cărora li s'au făcut șgomotoase ovășioni. În audienșă la Monarhul Români au fost primiți în 1 Iulie, în mod foarte grațios, ca delegașione nașională a poporului român. Monarhul a luat ambele petișioni în primire și a promis că le va studia.

Conferenșă regnicolară din Alba-Iulia.

Pe 11 Februarie 1861 a fost convocată la Alba-Iulia o conferenșă regnicolară, din care făceau parte opt Maghiari, opt Săci, opt Români și opt Sași. Între cei opt Români se afla și episcopul Șaguna, care s'a prezentat la conferenșă, a luat cuvântul și a vorbit pentru egala îndreptășire a tuturor popoarelor din patrie, alăturându-se în urmă la propunerea metropolitului Șulușiu, ca dieta Ardealului să fie convocată cât mai curând, pentru a scoate din valoare toate celelele din trecut, esupritoare pentru nașionea română,

și ca toate beneficiile să fie împărțite după proporția numerică și Românilor. Din partea Maghiarilor arhieriei români au fost atacați cu vehemență și provocați să-și retragă propunerea, dar ei au rămas neclintii pe lângă propunerea lor, care sprijinită și de ceilalți membri români ai conferinței, a fost trecută la procesul verbal și înaintată la locul prealalt.

Conflictul cu comesul săsesc Salmen.

Comes al Sașilor la Sibiu a fost numit în anul 1861 baronul Salmen, care a venit în Ardeal, după cum singur a declarat la diferite ocazii, cu îndrumarea primită de la Majestatea Sa, ca să facă dreptate Românilor și să-i mulțamească. Români din fundul regiu nu prea simțeau însă îndreptarea lucrurilor spre bine, și nemulțămirea lor, din acest motiv, creștea din zi în zi. Culmea a atins-o însă atunci, când baronul Salmen a îndrăznit să numească pe preoții români, cari reclamau drepturi politice naționale pe sama credincioșilor lor, nește *răsvăritori și agitatori*, provocând într'un circular toate autoritățile sale subalterne, ca să-i denunțe pe toți preoții cari săvârșesc astfel de fapte.

Episcopul Șaguna imediat cum i-a venit la cunoștință faptul acesta, a adresat o scrisoare energică baronului Salmen, scrisă în limba românească, în care protestează în contra petelor negre ce se aruncă fără bază asupra preoțimei și inteligenței române, și-l face atent pe comesul săsesc, să se ferească, el și organele sale, de „arătări nefundate în contra preoțimei, inteligenței și națiunii române, în general, căci mărturisesc pe față și sincer, că cu toată energia putincioasă mă voi vedea constrâns a combate și nimici orice arătări nedrepte ce s'ar ridica, atât asupra preoțimei, cât și asupra națiunii române, al cărei fiu și membru sunt și eu, căci e greu a păta astăzi simțul de legalitate și ordine al Românilui, când el numai și numai după acestea strigă și pentru acestea petiționează”. La scrisoarea aceasta din 27 August 1861 a răspuns baronul Salmen în 11 Septembrie, căutând să se explice, dar Șaguna i-a scris de nou în 13 Septembrie, cerând să-i facă cunoscuți cu numele pe preoții turburatori, pentru că el, Șaguna, e mai marele lor, și îi va ști reglementa, dar în general să nu acuze baronul și să nu suspicioneze întreaga preoțime, și întreaga națiune română.

Urmarea acestui conflict, despre care se știa și la curte, a fost, că baronul Salmen a fost în curând revocat din postul de comite săsesc și înlocuit cu Schmidt. Energia cu care Șaguna și-a apărat preoțimea, i-a câștigat un nou titlu de recunoștință din partea turmei sale, care i-a trimis numeroase adrese de mulțamire.

Iniințarea „Asociațiunii”.

Asociațiunea din Sibiu „pentru literatura română și cultura poporului român”, încă e una din operele mari ale lui Șaguna. Ideea, ce e drept, i-a fost dată din partea ilustrului Domn Ioan cavalier de Pușcariu, astăzi septemvir în retragere, dar Șaguna a îmbrățișat ideea și a căutat să o intruzeze, ceea ce i-a și succed. În 10 Maiu 1860 a fost înaintată guvernului o petițiune subscrisă de Șaguna, de mitropolitul Șuluțiu și alți vre-o 180 Români inteligenți din Ardeal, pentru a se da învoirea prealabilă, ca Români să iniințeze o reuniune culturală. În 12 Iulie 1860 guvernatorul țării răspunde lui Șaguna, că ar vrea să știe întâi în mod amănunțit despre ce fel de reuniune culturală e vorba, pentru că dacă iniințarea ei se intenționează pentru promovarea intereselor politice-naționale, înouiniințarea nu se va putea da. Șaguna a dat imediat lămuririle necesare, spunând că reuniunea contemplată va fi de caracter pur cultural, iar guvernul a dat în 23 Ianuarie 1861 permisiune, ca Români să țină adunarea în scopul votării statutelor, cari au să fie înaintate guvernului spre aprobare.

Episcopul Șaguna convoacă adunarea pe 9/21 Martie 1861 la Sibiu, care apoi, ținându-să sub presidenția lui Șaguna, votează statutele și prin rostul lui

G. Barițiu mulțamește lui Șaguna pentru ostenețele puse și sacrificiile aduse, ca societatea aceasta culturală să poată fi iniințată.

Episcopul Șaguna înaintează statutele spre aprobare, și dela guvern primește înștiințare, cu datul 6 Septembrie, că statutele, cu mică modificare, au fost provăzute cu clausula de aprobare.

După primirea acestei încunoștințări Șaguna convoacă adunarea generală constituantă pe 4 Noembrie în 1861 la Sibiu, invitând la această adunare de iniințare pe toți inteligenții români, cari vreau să se facă membri. S'au și prezentat foarte mulți, până și din Ungaria și Banat. Adunarea ținută în o sală a seminarului din Sibiu a fost deschisă cu o frumoasă vorbire rostită din partea lui Șaguna, în care acesta declară, în puterea decretului împărătesc, de iniințată „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” și prima ei adunare generală de deschisă. A fost o vorbire captivantă, după terminarea căreia a vorbit Timoteiu Cipariu, aducând elogii lui Șaguna, pentru că „acest mare bărbat al națiunii dela început cu căldură a cuprins la sinul său și fără preget a condus până în momentul de acum ideea acestei asociațiuni, care astăzi din idee trece în realitate”. După înscrierea și verificarea membrilor s'au făcut alegerile și Șaguna a fost ales cu mare însuflețire president al „Asociațiunii”, și president a rămas până la 1867, când adunarea generală din Cluj, în urma intrigilor țesute în contra lui Șaguna și în urma ingratiitudinii oamenilor cari numai recunoștință datorau lui Șaguna, nu a mai fost ales president, ci a fost înlocuit cu baronul Ladislau Vasile Pop. Până la luarea altor dispoziții și mai ales până la adunarea capitalelor necesare, „Asociațiunea” a fost adăpostită într'o sală a edificiului seminarial. După alegerea comitetului central, s'au făcut serenadă cu torțe presidentului Șaguna, vicepresidentului Cipariu, secretarului Barițiu și altor fruntași români, cari se aflau în Sibiu.

Nouă rugare în chestia mitropoliei.

În Febr. 1862 episcopul Șaguna a plecat de nou la Viena, în fruntea unei alese deputațiuni, ca să înainteze Monarhului o nouă petițiune în chestia despărțirii ierarhice de către Sârbi. A sosit la Viena în 24 Februarie st. vechiu. S'a întâmplat însă, că Monarhul tocmai atunci plecase de acasă, într'o călătorie mai lungă, și astfel Șaguna s'a prezentat cu delegațiunea în fața Arhiducelui Rainer, care a luat în primire rugarea Românilor cu multă bunăvoință și a promis, că o va înainta Monarhului, dând și din partea sa tot sprijinul posibil acestei cauze drepte a Românilor.

Șaguna s'a prezentat apoi cu delegațiunea și la ceilalți miniștri (Arhiducele Rainer era pe atunci ministru prezident) precum și la cancelarul aulic pentru Transilvania, și pretutindenea a avut primire din cale afară afabilă.

În rugarea înaintată se cerea permisiune pentru convocarea unui *congres bisericesc*, compus din preoți și mireni, din diecezele: Ardealului, Aradului, Bucovinei, sub conducerea lui Șaguna, ca să se pronunțe în chestia despărțirii ierarhice. Monarhul a sosit în 3 Aprilie la Viena, din călătoria întreprinsă prin Italia și în 5 Aprilie a primit pe Șaguna în audiență și încă pe câțiva din delegațiune, căci ceilalți plecaseră spre casă, și i-a asigurat, că va dispune să fie luată în pertractare numai decât chestia restaurării mitropoliei gr. ort. române.

Episcopul Șaguna a mai rămas câteva săptămâni în Viena, pentru a bate ferul până e cald, și a fost primit de mai multeori în audiență din partea Monarhului, iar cu cancelarul Forgách a avut consultări dese în chestia despărțirii ierarhice a Românilor de către Sârbi.

Congresul național din anul 1863.

La petițiunile Românilor înaintate Monarhului în 7 Noembrie și 10 Decembrie 1860, precum și la celelalte rugări trimise

din partea adunării naționale române dela 1/11 Ianuarie 1861, a sosit la mâinile episcopului Șaguna, în 2 Noembrie 1862, următoarea rezoluțiune prealaltă:

„Când ordonez să se descopere națiunii române a Ardealului *indestularea mea pentru documentarea loialității, credinței și alipirii ei către casa domitoare, și către legile fundamentale de stat, sancționate de mine*, cancelaria mea aulică transilvană are la așternerea grabnică a propozițiilor sale despre compunerea și convocarea dietei ardeleni a supune unei precumpeniri nouă propunerile și cererile desvoltate în privința aceasta în representațiunile acelea (ale Românilor), și după ascultarea regescului guvern ardelean a mi le așterne mie, pe lângă opiniunea sa. *Regularea legală a referințelor juridice de stat ale națiunii române și ale confesiunilor ei are să formeze una dintre primele probleme ale celei mai deaproape diete transilvane.* Părerile și dorințele națiunii române în privința întrebunțării oficioase a diferitelor limbi ale țării, sunt luate deja în considerațiune, prin măsurile aduse prin cancelaria mea aulică transilvană, cu privire la executarea autografului meu din 21 Decembrie 1861, pe lângă care are să rămână deocamdată până la definitivă deciziune pe calea legislațiunii”.

Rezoluțiunea aceasta a fost comunicată lui Șaguna, ca prezidentului adunării naționale din 1861, și Șaguna a adus-o numai decât la cunoștința publicului mare românesc, pe calea presei. Totodată a dat petiție nouă, în 2 Decembrie 1862, împreună cu mitropolitul Șuluțiu, ca să se permită întrunirea unui *congres național român*, pentru ca în fața congresului să se facă publicarea solemnă a rezoluțiunii.

Ținerea congresului s'a conces și Șaguna, în înțelegere cu Șuluțiu, l a convocat pe 7/19 Aprilie 1863 (Dăminea Tomii) la Sibiu. La congres au participat numai cei invitați din partea Arhieriei. Ședințele le-au condus Arhieriei, ca prezidenți. A vorbit întâi Șuluțiu, mitropolitul Blajului, apoi a rostit Șaguna o vorbire remarcabilă de deschidere, acoperită cu furtunoase aplauze.

Se cetește prealalta rezoluțiune, pe care congresul, la propunerea mitropolitului Șuluțiu, o ascultă în picioare. Propune apoi episcopul Șaguna, ca congresul să răspundă cu o adresă omagială, pentru a cărei formulare să se țină o ședință secretă.

În ședința a doua a congresului Șaguna își desvoaltă într'o splendidă vorbire mai lungă ideile și spiritul, după care ar trebui să fie compusă adresa de mulțamire a națiunii române din Ardeal către Domnitorul ei. Se naște apoi discuție. Se alege o comisiune pentru compunerea adresei, în senzul vorbirei lui Șaguna, iar congresul roagă pe Șaguna, să facă și el parte din comisiune. Șaguna primește. În ședința a treia se votează adresa, cu a cărei înmânare se însărcinează o deputațiune condusă de Șaguna, se votează mulțamită, la propunerea lui Șaguna, guvernatorului Crenneville din Ardeal, iar în ședința a patra se isprăvesc alte lucrări, și congresul se încheie.

Episcopul Șaguna și ceilalți membri din delegațiune s'au prezentat în 4 Maiu 1863 în fața monarhului, pentru a-i preda adresa omagială. A fost primită delegațiunea foarte bine. Monarhul a dat un răspuns foarte frumos la alocuțiunea lui Șaguna, cu care apoi s'a întreținut timp mai îndelungat. Asemenea și cu ceilalți membri ai delegațiunii.

În ziua următoare ministrul Schmerling a dat masă mare în onoarea deputațiunii, la care au luat parte toți miniștrii, dignitari înalți, deputați, senatori etc. În 6 Mai s'a dat banchet din partea Vienei oficiale în onoarea delegațiunii române. Au participat și aici miniștrii și dignitarii statului. A tostat principele Colorado pentru Majestatea Sa, apoi primarul Vienei Zelinka a ridicat păharul în onoarea oaspeților români, iar Șaguna a mulțamit într'un toast foarte frumos.

Șaguna în dieta Ardealului.

Prin rescript împărătesc a fost convocată dieta Ardealului la Sibiu, pe 1 Iulie 1863, și pe baza unei legi drepte, mulțamitoare pentru Români, pe baza unei legi provizorii, octroate din partea Monarhului. Români au ales, pe baza acestei legi, 46 deputați, Urgurii 43 și Sașii 32. Majestatea Sa a mai numit apoi câte 11 regaliști (senatori) din fiecare națiune, astfel, că Români aveau 57 voturi în dieta Sibiului. Șaguna fusese numit regalist, dar a renunțat la această distincție acordată din partea Monarhului și a primit mandatul cercului *Săliște*, care-l alesese cu unanimitate deputat. Ungurii nu au intrat în dietă, afară de 3 regaliști, ci s'au pus în pasivitate. Mandatele lor au fost declarate de nimicite, și s'au făcut alegeri noi, în două rânduri, dar nici cei de nou aleși nu au intrat în dietă. Zi-ceau că e convocată pe cale ilegală.

Din dietă făceau deci parte numai Sașii și Români, plus trei Maghiari regaliști. Conducătoriul era Șaguna, nu numai pentru Români, ci în chestiile mari și pentru Sași, căci vederile lui luminoase și propunerile sale sănătoase erau primite de întreaga dietă. A rostit multe și frumoase discursuri parlamentare, ținute toate la nivel înalt, și ca fond și ca formă. Primul său discurs de mare însemnătate a fost acela în care spunea, că dieta trebuie să răspundă prin o adresă Monarhului la mesajul de tron prin care a fost deschisă. A vorbit apoi la proiectul de lege despre inarticularea drepturilor politice ale națiunii române și în toate chestiile mai însemnate. A făcut propunere, tot Șaguna, pentru inarticularea în lege a diplomei împărătești dela 20 Octomvrie 1860 și a patentei dela 26 Februarie 1861, etc. etc.

Pe la sfârșitul lui Octomvrie dieta Ardealului a trimis membri la senatul imperial dela Viena, casa de jos, iar în casa de sus a fost chemat și Șaguna, ca senator numit din partea Monarhului. A fost salutat în ședință din partea prezidentului, iar Șaguna a mulțamit în termeni frumoși. S'a dat apoi banchet în onoarea Ardelenilor, la care au participat toți miniștrii, iar ministrul Schmerling a adus elogii într'un toast „*profund veneratului Arhieriu Șaguna*”.

A doua sesiune a dietei ardeleni s'a ținut din Maiu până în Octomvrie 1864. În Octomvrie apoi s'a închis, cu promisiunea, că după ce se va termina sesiunea senatului imperial dela Viena, la care au mers de nou membri de ai dietei ardeleni, dieta își va continua activitatea, — ceea ce însă nu s'a mai întâmplat, în urma schimbării împrejurărilor. N'a trecut multă vreme și a fost convocată dieta Ardealului la Cluj, pe baza legii vechi electorale, așa, ca Români să nu mai poată fi reprezentați în ea după dreptate, și n'a trecut mult, și legile aduse din partea dietei dela Sibiu și sancționate din partea Monarhului au fost puse prin decret prealalt „*în afară de valoare*”.

Sinodul diecezan din 1863.

Episcopul Șaguna, profitând de împrejurarea, că în politică intrase o pauză oarecare, a convocat pe 22 Martie v. 1863 sinod diecezan la Sibiu, pentru a lua de nou poziție în chestia reînștiințării mitropoliei gr. ort. române și pentru a vota un *statut de organizare bisericască*, pe care i l-a prezentat Șaguna. Sinodul l-a deschis Șaguna în biserică, după terminarea serviciului divin, prin o vorbire de deschidere foarte amănunțită, în care marele Arhieriu făcea comunicare despre toate cele săvârșite, ori încercate, în timpul din urmă, spre binele bisericii și fericirea credincioșilor. Presentă apoi proiectul de statut, care se predă unei comisiuni, iar în urmă proiectul vine pertractat și votat din partea sinodului în șapte ședințe, conduse toate de Șaguna, care a luat cuvântul de mai multe ori, pentru a da lămuririle necesare. Încheierea sinodului Șaguna a făcut-o prin o vorbire ascultată de membrii sinodului în picioare. I-a mulțamit apoi sinodul prin rostul Arhimandritului Popazu, pentru toate cele făcute

în folosul și spre binele bisericii, zicând: „vă mulțămim din genunchi pentru orunde ostănele ce ați pus la elaborarea proiectului și vă rugăm să ne iertați pentru slăbiciunile și nedumeririle ce am arătat în decursul desbaterilor, și vă făgăduim sărbătorește înaintea lumii, că vom păstra în inimile noastre strălucitul nume al Escelenței Voastre din neam în neam, într-o binecuvântare“.

A fost un moment frumos și înălțător de inimi acrestate, și mulți deputați sinodali au eșit din biserică, unde s'au ținut toate ședințele sinodului, cu ochii udați de lacrimi, — după cum scria atunci ziarul nostru.

Sinodul a adresat și o nouă rugare Monarhului, în chestia reînființării vechei mitropolii gr. ort. române, precum și o adresă de mulțămire pentru ajutorul dat bisericii române gr. ort. din Ardeal din vistieria statului.

În toamna anului 1864 Șaguna a luat apoi parte la sinodul episcopesc din Carloveț, ținut în scopul de a se pronunța, dacă din punct de vedere *canonic* este admisibilă despărțirea hierarhică a Românilor de către Sârbi, și la tot cazul lămuririlor temeinice date sinodului din partea lui Șaguna este a se mulțami, că sinodul a recunoscut îndreptățirea Românilor de a-și avea mitropolia lor proprie.

Inființarea mitropoliei din Sibiu.

Exoperarea consentimentului sinodului episcopesc din Carloveț a fost ultima pedecă pe care a delăturat-o Șaguna în chestia mitropoliei, căci în 24 Decembrie 1864 a fost publicat în monitorul oficial dela Viena decretul împărătesc prin care se încuviințează înființarea unei mitropolii independente române, coordonată celei sârbești, și Șaguna e numit Mitropolit al Românilor gr. ort. din Transilvania și Ungaria.

Surprindere mare și plăcută a fost aceasta pentru credincioșii bisericii noastre de pretutindena.

Cel mai surprins era însă Șaguna însuși, care nu se așteptase, ca atât de curând să-și vadă visul împlinit. A adus imediat la cunoștința credincioșilor îmbucurătorul eveniment prin un circular lung, plin de elogii la adresa Monarhului. A fost primul circular scris de Șaguna ca mitropolit al bisericii sale, și a fost cel mai strălucit succes, pe care l-a avut Șaguna în acțiunile sale multiple, succesul despre care a vorbit credincioșilor săi în acest circular: *reînființarea mitropoliei gr. ort. române.*

Evenimentul a fost sărbătorit pretutindenea cu mare solemnitate, iar Șaguna, în fruntea unei deputații alese, a mers în Februarie 1865 la Viena pentru a mulțami Monarhului, că s'a îndurat a asculta dorințele Românilor gr. ort. și li-a dat mitropolie. Șaguna a rostit Monarhului o frumoasă alocuțiune, iar Maiestatea Sa a răspuns următoarele: *„Mă bucur, că am putut împlini dorințele Românilor din Transilvania, Ungaria și Confinile militare, prin reînființarea mitropoliei. Recunosc credința și alipirea Românilor către tron, despre ce ei în cele mai grele împrejurări au dat probe necontestate. Mă bucur apoi de a putea saluta ca Arhiepiscop și Mitropolit pe un bărbat prea meritat pentru tron și patrie, în care eu, precum și toți Românii gr. ort., avem deplină încredere“.*

Șaguna și deputațiunea a făcut apoi vizite arhiducelui Rainer și tuturor ministrilor. Dela Viena, unde în 6 Februarie a avut primire la palat, Șaguna a plecat la Carloveț, pentru a se înțelege cu patriarhul asupra modalităților de despărțire ierarhică.

Dieta din Cluj.

Imprejurările se schimbaseră în defavore Românilor. Dieta din Pesta se convocase pe 10 Decembrie 1865, iar a Ardealului pe 19 Noembrie 1865, de astădată la Cluj, și pe baza legii electorale dela anul 1791. Dieta aceasta avea un singur punct de program, un singur obiect de discutat: *uniunea Ardealului cu Ungaria.* Români erau în început de părere, să nu intre în dieta aceasta, ci să reclame restituirea legilor votate de dieta dela Sibiu, precum și continuarea activi-

tății acestei diete. La capacitările și insistențele lui Șaguna însă totuși s'au înduplețat să meargă la Cluj. Erau chemați la dietă, din 109 deputați aleși, numai 14 Români, și din 190 regaliști numai 34. An mers de fapt însă numai 34, căci 14 au rămas în pasivitate față de dieta aceasta. S'a ținut în ajunul deschiderii o conferință confidențială, la care a asistat și Șaguna și a spus în mod clar punctul de vedere al Românilor, cari se pronunță bucuroși în chestia uniunii, însă într-o dietă compusă după dreptate, nu cum e aceasta.

În ședințele din 2, 4, 5 și 6 Decembrie 1865 Românii au luat apoi pe rând cuvântul și au rostit vorbiri frumoase. Prima a fost a lui Șaguna, care a făcut propunere, să fie rugat Maiestatea Sa să sancționeze întâiu legea electorală votată din partea dietei dela Sibiu și apoi să convoace o dietă nouă, pe baza acelei legi pentru a se ocupa cu chestia uniunii. Celalți oratori Români au sprijinit toți propunerea lui Șaguna, care însă nu s'a primit. Uniunea a fost acceptată din partea dietei elvane, compusă din Maghiari în majoritate covârșitoare, cari au trimis adresa Monarhului, iar Românii au dat reprezentațiune de protestare, și Sașii asemenea. Monarhul a primit adresa Maghiarilor, iar celelalte două acte li-a dat în competența dietei din Pesta, din care pentru viitor avea să ia deciziuni.

Mitropolitul Șaguna știa, că o astfel de întorsătură tristă pentru Români au să iee lucrurile, fiindcă Monarhul îi spusese în ultima audiență pe care a avut-o la Viena, în August 1865, că dacă fac Maghiarii concesii, și Coroana le va face lor concesii, și astfel noi mîhnire îi va fi cuprins inima pentru această deprimătoare comunicare, care a făcut apoi pe Șaguna să nu mai facă drumul la Viena, cu toate că fruntașii români pusese mari stăruințe, cu ocaziunea adunării generale a „Asociațiunii“, ținută în 1866 în Alba-Iulia, iar deputații naționaliști din dieta țării la 1867, ca să mai meargă odată la Monarhul și să-l înduplece să nu-și întoarcă fața de către credincioșii popor român, — Șaguna însă nu a mers, pentru că știa, că acum înzadar mai merge. Porțile Burgului dela Viena au fost închise pentru Români!

Inarticularea în lege a mitropoliei noastre.

După ce a văzut Șaguna, că Viena a făcut o schimbare de front în politica urmată față de popoarele din monarhie, și mai ales după inaugurarea dualismului, care nu a fost alta, decât predarea puterii, aici în Ungaria, pe mâna poporului maghiar, iar dincolo în Austria, poporul Germanilor, credea că și Românii trebuie să facă o schimbare în politica lor și să-și pună acum pe baze reale, apropiindu-se de Unguri, pentru că ajungă la înțelegere cu ei. N'a fost însă ascultat de Români, cari au inaugurat politica de supărare, s'au pus în mișcare, iar Șaguna, care propaga activitatea, a ajuns în conflict cu opiniunea publică românească. Amărât și dispuș să se retragă deci de pe terenul politic, pe care a secerat atâtea succese în trecut, și a lăsat să treacă conducerea asupra mirenilor, cari se laudau, că sunt acum destul de maturi și nu mai au trebuință de conducerea arhierilor!

Șaguna s'a ocupat de aci încolo numai cu afaceri curat bisericesti. A luat parte la actul de încoronare a Maiestății Sale, care a avut loc în 8 Iunie 1867, a căutat să stea în raporturi bune cu membrii guvernului alesc, atunci de curând guvernul nu auzise, cu ministri de culte și instrucțiune publică baronul Eötvös, care îi era prieten bun și îi fusese conșcolar, și care a spus cu o ocaziune mai târzie, unui subaltern al său, că „Șaguna are minte cât o jumătate de țară“, și în urma acestor raporturi bune cu guvernul a fost adusă în anul 1868 legea despre despărțirea bisericii noastre de către cea sârbească și inarticularea în lege a mitropoliei gr. ort. române. Când legea a ajuns să fie dezbătută în casa de sus, Șaguna a

luat parte la ședință și a rostit o vorbire mai lungă și convingătoare despre îndreptățirea Românilor de legea gr. ort. de a li se da aceea ce se cuprinde în lege.

Legea a fost votată și sancționată, și pe baza ei Șaguna a convocat congresul național-bisericesc dela anul 1868, în care s'a dezbătut și votat *statutul organic*, legea fundamentală a bisericii noastre, inarticulată și ea în lege, tot la stăruințele lui Șaguna.

Șaguna a mai condus congresul național-bisericesc dela anul 1870, în mâna căruia depusese încă în rândul celalalt, la 1868, *„toată competența legislativă și administrativă a bisericii noastre naționale“*, dar totodată și toată *„răspunderea pentru ulterioara soartă a bisericii“*.

În anii acestuia cade și înființarea gimnaziului nostru din Brad, care în stăruințele lui Șaguna a fost decretat gimnaziu *confesional*, iar nu național, și pus sub scutul bisericii, fiindu-i așa mai bine asigurată existența și viitorul. Iar la anul 1861, când Lugojeii voiau să ridice un gimnaziu românesc, asemenea li-a fost dat sfatul să-l facă gimnaziu *confesional*, iar nu național-românesc, pentru că e mai sigur. Peste tot, orice școală Șaguna voia să fie la noi școală *confesională*, legată de biserică.

Jubileul lui Șaguna.

În anul 1871 se împlineau 25 de ani de când Șaguna a venit în Ardeal și a luat conducerea diecesei gr. ort. române, întâiu ca vicariu general, apoi ca episcop, și în urmă ca Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii gr. ort. române din Transilvania și Ungaria, printr-o reînviată și reorganizată. Se cuvenea deci, ca credincioșii săi să serbeze acest dat în mod cuvenit. Sinodul arhidiecezan luase hotărâre în anul 1871, cu ocaziunea întrunirii sale în sesiune ordinară, de a se exprima bunului păstorii sentimentele de reverință, iubire și recunoștință, pentru multele servicii aduse bisericii, iar părerea generală era, că trebuie aranjată și o serbare mai mare jubilară, de care Arhiepiscopul și Mitropolitul Șaguna e foarte vrednic. S'au întrunit deci Românii gr. ort. din Sibiu în o consfătuire și au luat hotărârea să aranjeze ei serbări jubileare în 21 August v. 1871, ziua în care a călcat Șaguna pe pământul Ardealului, dar acest dat a fost înlocuit mai târziu cu 22 August, zi de Duminecă. Românii din Sibiu au comunicat lui Șaguna intențiunea lor, și Șaguna li-a răspuns, că nu-i poate opri dela aceea ce vreau să facă, dar îi roagă să iee la cunoștință că: *„precum eu cu tot prilejul în deosebitele ocazii și ocaziunile acelei zile le voi evita și voi petrece în singurătate, în post și rugăciune, ca astfel să mulțămesc lui Dumnezeu și Maiestății Sale pentru toate facerile de bine, pe cari le-a săvârșit asupra bisericii și națiunii noastre române în decurgerea acestor 25 de ani“*.

Și așa s'a și întâmplat. În ziua sărbătorii impunătoare jubileare dela Sibiu Șaguna s'a retras la Rășinari și acolo a petrecut ziua întregă. În presară i s'a aranjat un imposant conduct de torțe. În treaga stradă a Măcelarilor era îndesată de lume. În fața reședinței a cântat muzica militară o piesă și corul seminarial o cântare, apoi a rostit consilierul sulic Iacob Bologa vorbirea de felicitare la adresa Mitropolitului Șaguna, care nu s'a arătat la fereastră, și în locul căruia a mulțămuit episcopul Caransebeșului Ioan Popazu.

În ziua serbărilor jubileare, Duminecă 22 August v. a fost serviciu divin la biserică, dimineața la 8, săvârșit de episcopul Popazu, cu asistenta numărăoasă. Episcopul Popazu a rostit o vorbire ocazională, apoi la sfârșitul slujbei a cetit o rugăciune pentru Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna, iar corul seminarial a intonat imnul arhieresc. Deputații unii le-a primit la reședință tot episcopul Popazu, care a presădit și bancheonul la care au participat 200 de persoane. S'au rostit toate frumoase la adresa jubileului absent, iar sara a fost producție literară la seminarium.

Din prilejul jubileului, Șaguna a primit un album frumos dela Românii din Pesta, apoi bustul său sculptat în marmoră albă de Carara dela Românii din Brașov, niște lucruri frumoase și prețioase de argint dela Oradea-mare, și alte multe cadouri. În schimb Șaguna a dat, cu ocaziunea jubileului acestuia, clerului și poporului său, *Enchiridionul*, cartea de canoane bisericesti, pe care tocmai atunci o terminase, despre ce a avisat preoțimea și pe credincioșii săi prin un circular dat din 21 August v. 1871 și publicat în fruntea ziarului nostru în ziua jubileului.

Moartea și înmormântarea lui Șaguna.

Pe la anul 1870 începuseră a se arăta semnele unei indispoziții permanente la Șaguna. Nu mai era omul de mai înainte, voios în momente de bucurie și energie și rezolut, pentru a putea învinge greutățile, în momente neplăcute. Peste un an apoi, în primăvara anului 1871, boala a început a se manifesta în formă acută. Suferea de nădușeli și de insomnie. Într-o vreme intrase o învelitoare îmbunătățire în starea sănătății sale, dar nu peste mult boala s'a arătat de nou, în formă și mai îngrijitoare.

În biserică mai pe urmă a slujit la sfintele paști ale anului 1872, când era foarte agitat, foarte impacienc și a apăsător pe altul dintre asistenți, lucru pentru care nime nu s'a supărat, ci toți au început a lăcrima, gândindu-se la apropiata catastrofa.

Sinodul arhidiecezan al anului 1872 nu l-a mai condus Șaguna, ci vicarul său Popea. Sinodul s'a prezentat însă în corp la Arhiepiscopul Șaguna, pentru a-și exprima sentimentele de iubire și a-i dori grabnică însănătoșare, iar Șaguna emoționat și convins că însănătoșarea sa nu are să mai vie, li-a mulțămuit deputaților sinodali pentru aducerea aminte și li-a vorbit despre legăturile dintre episcop și popor, cări să fie ca acelea dintre mireasă și mire.

De aci încolo tot mai rău a fost cu starea sănătății lui Șaguna. La deschiderea sinodului din 1873 vicariul Popea a făcut comunicarea, că bunul Arhieriu *„iarna întreaga nu a putut părăsi patul nici măcar pe un moment“*.

La două luni după sinod, într-o zi de Sâmbătă, în 16/28 Iunie 1873, marele mitropolit a închis apoi ochii pe vecie, la orele 6 sara, scăpând de multele suferințe, pe cari le-a purtat ca un adevărat mucenic, cu răbdare și eroism creștinesc. Seninătatea minții și-a păstrat-o până în momentele din urmă, când, după cum a istorisit părintele I. Bărsan din Egerseg în coloanele acestui ziar, a cerut să fie dus la fereastra dela stradă, de cei doi clerici, cari stăteau cu schimbul, ziua-noaptea la patul lui Șaguna, și dintre cari în momentul acela numai clericul Bărsan era prezent. Era greu corpul lui Șaguna, și Bărsan abia l-a dus la fereastră, unde așezase mai întâi o masă și un scaun. L-a pus în scaun, dar a trebuit să-și țină capul în mâni, pentru că atâtea era de slăbit, încât nu-l putea ține în sus. Șaguna a aruncat o privire afară, apoi a fost dus de nou în pat. Șaguna a închis ochii pe un moment, apoi deschizându-i iarăși, a trimis după vicarul Popea. Iși simțea sfârșitul vieții. A venit numai decăt Popea, căruia Șaguna i-a mai putut spune următoarele: *„Cu mine e gata, Nicolae. Ce va vrea Dumnezeu. Toate sunt în ordine. Fiți pe pace, aveți-vă bine, nu vă sfârșiți“*. Și au venit și celalți asesori consistoriali, mai din apropiere, și secretarul Dr. Ilarion Pușcariu, dar Șaguna era ocazională, apoi la sfârșitul slujbei a cetit o rugăciune pentru Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna, iar corul seminarial a intonat imnul arhieresc. Deputații unii le-a primit la reședință tot episcopul Popazu, care a presădit și bancheonul la care au participat 200 de persoane. S'au rostit toate frumoase la adresa jubileului absent, iar sara a fost producție literară la seminarium.

în hainele simple călugărești de pe el „precum mă vedeți astăzi aci”, iar ca preot să slujască numai ieromonahul German, duhovnicul seu. În testamentul pe care l-a depus la consistor, luase apoi dispoziții amănunțite cu privire la înmormântare.

Consistorul arhiepiscopial, după constatarea morții marelui Arhiepiscop, s'a intrunit numai decât în ședință plenară, pentru a lua toate măsurile cu privire la anunțarea în afară a durerosului eveniment și la înmormântare.

Telegrame de condolențe au început să sosească cu grămada la consistorul arhiepiscopial, dela Măiestatea Sa Monarhal, dela ministrul prezident, presidential casei magnaților, episcopii sufragani, metropoliții din Bucovina și România, etc. etc. Un circular înduioșător a anunțat apoi credincioșilor din arhiepiscopiat trecerea la cele vecinice a marelui mitropolit.

Corpul decedatului a fost supus autopsiei, cu care ocaziune s'a constatat, că Șaguna avea boală de inimă, din care s'a dezvoltat boala de apă. Arteria inimii era calcificată de tot. Incolo toate organele sale interne erau perfect de sănătoase. Corpul a fost apoi înbalsamat și înbrăcat în haine simple călugărești, apoi așezat în sicriul care a rămas expus în salonul din reședința arhiepiscopicească, până Mercuri dimineața, 2 Iulie n., când s'a început actul înmormântării.

Cu toate că înmormântarea a fost simplă, așa cum a dorit-o marele decedat, totuși a fost impunătoare din cale afară. A fost un conduct funebru cu rar s'a văzut. Venise la Sibiu o lume imensă, pentru a da decedatului onorul din urmă. Bășovenii, cari țineau atât de mult la Șaguna, au venit cu tren separat.

Pe la orele 9 dimineața conductul s'a pus în mișcare, în ordinea dispusă prin testament. La marginea orașului Sibiu vre-o 300 de călăreți din Rășinari, cu steaguri negre, au primit conducerea carului funebru, în urma căruia veniau acum trăsurile numeroase ale celor ce au petrecut la mormânt pe marele Andreiu.

La marginea comunei Rășinari aștepta tinerimea școlară, cu preoți, învățători, reprezentanța comunală, și mult popor. Sicriul a fost așezat pe un catafalac negru, în biserică cea mare, unde a rămas până în ziua următoare. Sara s'a făcut privegherea, și în dimineața următoare, — era Joi, 3 Iulie n., — la orele 9 s'a celebrat sfânta liturgie, apoi serviciul funebru, și sicriul a fost așezat în cripta anume pregătită, din apropierea bisericii.

La înmormântare au participat toate căpeteniile civile și militare, fruntași, corporațiuni, tot ce era de seamă în Sibiu, iar din afară cine numai a putut, a venit să petreacă la locul de vecinică odihnă pe cel mai mare Arhiepiscop al bisericii noastre și pe cel mai mare Român al zilelor sale.

La mormântul său peregrinează în fiecare au elevii seminarului „Andreian” din Sibiu, pentru a depune câte o cunună pe acest sfânt mormânt și a-și aduce aminte de facerile de bine ale marelui Arhiepiscop prin câte un discurs de apoteozare. La acest sfânt mormânt s'au ținut în anul 1898, cu ocaziunea împlinirii anului al douăzeci și cincilea dela moartea lui Șaguna, sărbări frumoase, cu panegirice înălțătoare de inimă și cu alte vorbiri de preamărire a memoriei aceluia, care la moartea sa toate le-a lăsat în cea mai bună regulă, atât lucrurile sale particulare, cât și cele bisericesti și care prin testament întreaga sa avere a lăsat o biserică, spre deosebire scopuri. La acest mormânt se vor ține și acum, peste puține zile, asemenea niște serbări tot atât de frumoase și impunătoare, ca cele dela anul 1898, din prilejul împlinirii centenarului dela nașterea lui Șaguna, care nemuritor și mare are să rămână pentru toate timpurile și pentru toți Românii cu inimă euratată!

Iată într'un mic mănunchiu, adunate la un loc, faptele cele mai de seamă ale marelui și nemuritorului Andreiu de baron Șaguna. Iată pe scurt viața și

activitatea sa, dedicată binelui de obște, bisericii sale și neamului său. Bisericii sale i-a câștigat independența, și i-a dat organizarea pe care nu o are altă biserică, iar neamului său i-a fost cel mai luminat conducător în toate treburile, politice, culturale și sociale. A fost un soare luminos, pe care însuși prevedința ni l-a trimis, toamă în momentele cele mai grele, în zilele de frământare și de renaștere națională prin cari treceam, pentru ca în înțelepciunea sa, cu tactul său cel bun să ne arate calea spre mântuire.

Renașterea politică a poporului român din statul ungăr prin el se face, și temelile instituțiilor culturale pe cari le avem, prin el se pun. El s'a îngrijit de toate, el le-a făcut toate, îngrădindu-ne cu cea mai desăvârșită autonomie biserică, garanția conservării noastre naționale și a înaintării noastre în cultură și bunăstare.

Când deci în preajma sărbătorilor plătuite a se aranja din incidentul împlinirii centenarului dela nașterea acestui mare bărbat al trecutului nostru venim toți să ne închinăm mormântului sfânt, în care i se află depuse spre vecinică odihnă rămășițele pământești și să i preamărim memoria, legătuință să facem și jurământ să punem, că vom căuta să apărăm cu toată răvnă și cu toată energia toate moștenirile pe cari ni le-a lăsat, că vom sta strajă neadormită, ca nime săpătură în ele să nu facă, nime în grădina noastră de el sădită să nu intre, ei să ne lase să ni-o cultivăm noi și să ni-o udăm noi, când cu sudorile, când cu lacrimile noastre.

Pentru că recunoștința eternă față de umbra marelui Arhiepiscop și lucafar național numai așa ne-o putem manifesta, în mod vrednic de numele seu și de faptele sale, dacă apărăm, conservăm și perfecționăm aceea ce dela el ni-a rămas și ce prin el am câștigat, și mai ales dacă ne luăm de model viața sa și activitatea sa, și vom căuta să-l imităm în fapte și în dorul de muncă. Făcând astfel ne vom arăta vrednici de a-l fi avut și de a-l fi putut numi al nostru pe marele și nemuritorul Andrei baron de Șaguna, a cărui memorie fie în vezi binecuvântată!

T. V. Păcățian.

La adresa „Tribunei”.

De nou își varsă cineva veninul în „Tribuna” din Arad asupra I. P. S. Sale Mitropolitului nostru Ioan, pe motivul, că ar fi împedat întărirea părintelui protosinodal Dr. I. T. Badescu de episcop al Caransebeșului, după ce ziarele maghiare așa scriu, că alegerea sa nu a fost confirmată. Acuză aceasta a mai ridicat-o „Tribuna” în contra Excelenței Sale. I-am răspuns atunci, și îi răspundem de nou, că neadevăr scrie. Nu e adevărat, că I. P. S. Sa ar fi fost contrar întăririi părintelui Mangra, ales episcop la Arad, ori în contra întăririi părinților Musta și Badescu, aleși la Caransebeș. (Nu cumva neîntărirea aleșilor din partea Sârbilor tot Excelența Sa a împedat-o?) Actele din arhiva mitropoliei, în care poate privi ori și cine, sunt mărturie despre aceasta. Toți cei aleși au fost recomandați la locurile mai înalte spre întărire. Dacă I. P. S. Sa ar fi fost în contra unuia ori altuia, putea să-i respingă alegerea din propria putere, pentru că după canoane și în înțeleptul dreptului canonic al lui Șaguna, „fără voia și consensul mitropolitului nime nu poate deveni episcop”.

Domnii dela „Tribuna” cer intervenția congresului. O cerem și noi, și așteptăm, ca congresul să așteptăm și formă potrivită, de a putea lua în privire actele referitoare la alegerea de episcop din Caransebeș, pentru a se convinge, parte despre corectitatea procedurii observate din partea I. P. S. Sale, parte despre urâtele lucruri din Ca-

ransebeș, pe cari le-a adus la cunoștința Mitropolitului nostru și a decedatului episcop Popea însuși ministrul de culte, care a făcut Măiestății Sale propunerea de neîntărire în ambele cazuri, lucruri, pe cari noi le-am retăcut până acuma. O privire în acte va dumeri deci pe oricine dintre cei cu gânduri curate. Domnii dela „Tribuna” sunt poftiți să reproducă șirele acestea lămuritoare. Cât despre stilul și modul în care scriu la adresa capului bisericii noastre, lășăm să-l aprecieze publicul mare cetitor.

Strada „Șaguna” în Sibiu.

Memoria Mitropolitului Andreiu baron de Șaguna a fost venerată din partea compatrioților noștri Sași în mod vrednic de toată recunoștința. Am spus în numărul trecut, că consiliul comunal al orașului Sibiu a decis în ședința de Joi, ca strada Morii, una din străzile mai de frunte ale orașului nostru, să fie numită în viitor „Strada Șaguna”.

Amănuntele acestei ședințe memorabile ale reprezentanței noastre orășenești sunt următoarele:

La ședință s'au prezentat aproape toți reprezentanții sași ai orașului. Dintre Români erau prezenți următorii: Nicolae Ivan, Alexandru Lebu, Pantaleon Lucuța, Dr. Liviu de Lemény, Ioan A. de Preda, Dr. Octavian Rusu, Dr. Vasile Preda, Dr. Ilie Beu și I. B. Boiu.

La ordinea zilei a fost pusă cererea consistorului arhiepiscopial din Sibiu, ca din incidentul sărbătorilor centenare să se dea unei străde din Sibiu numele „Strada Șaguna” și anume, uneia dintre cele următoare: Strada Măcelarilor, strada Schevis, ori strada Morii. Magistratul orașului prin raportorul Hochmeister propune acordarea cererii, pe baza meritelor neperitoare pe cari și le-a câștigat Șaguna pentru biserică sa, pentru poporul românesc și pentru orașul Sibiu și crede, că mai bine e, dacă strada Morii se va numi în viitor „Strada Șaguna”, în vederea faptului, că în strada aceasta se află școala de fete a „Asociațiunii” și în curând se va zidi și seminarul „Andreian”.

Reprezentantul orășeneș Dr. Albert Arz de Straussenburg, crede că e mai responsabil scopului, decă se numește după numele celui mai mare bărbat al Românilor partea de către parcul orașului, pe care se află muzeul „Asociațiunii”.

Directorul casei săsești de păstrare din Sibiu, dl Dr. Carol Wolff distinsul fruntaș al Sașilor, pledează în cuvinte frumoase pentru primirea propunerii magistratului. Spune, că s'a cerut schimbarea numelui uneia din cele trei străde numite, și: „noi (Sașii) trebuie să satisfacem cu prevenire acestei dorințe. Baronul Șaguna a făcut pentru orașul nostru lucruri atât de folositoare, încât toți trebuie să ne ținem îndemnați a-l considera de cetățean distins al orașului nostru. (Aprobări). Să fim deci prevenitori față de consecințele noastre de naționalitate română, al căror număr e de 6—7000 și cu care noi avem să trăim în bună înțelegere, și să le împlinim cererea în felul cum ei doresc și cu inimă veselă”. (Aprobări vii).

Reprezentantul Brandsch e pentru primirea propunerii magistratului, dar să să spună, că schimbarea numelui străzii să face din motivul, că baronul de Șaguna a locuit în orașul nostru și a stat cu popoara în raporturi de prietenie mai multe decenii.

Reprezentantul Wagner e pentru propunerea lui Dr. Arz de Straussenburg.

Primarul Dörr constată, că în principiu nu e diferință de păreri. Toți sunt pentru numirea unei străde a orașului după numele marelui Șaguna. Intrebarea e numai, care stradă să primească numirea de strada Șaguna? Sunt două propuneri, a magistratului și a lui Dr. Arz. Pune aceasta din urmă la vot, dar nu votează pentru ea decât vre-o 8 reprezentanți. Se pune apoi la vot propunerea magistratului și se primește cu unanimitate, dar cu întregirea lui Brandsch.

Prezidentul enunță concluzul că în viitor strada Morii va fi numită strada Șaguna și apoi se ridică reprezentantul Nicolae Ivan și în numele Românilor mulțamește Sașilor, pentru frumosul act de pietate, în cuvinte foarte calde, pentru cari a fost viu felicitat.

A spus următoarele:

„Stau sub impresiunea unui moment înălțător, văzând cum Dvoastră, reprezentanții celui mai de căpetenie oraș din Ardeal, apreciați meritele celui mai mare bărbat al neamului și bisericii noastre,

și de aceea grăbesc să vă exprim, în numele comenbrilor români, mulțumita noastră. De azi incolo numele regeneratului bisericii noastre va sta alături de numele lui Hermann, cel ce a adus primele colonii săsești în Ardeal și a întemeiat Sibiul de azi, alături de al lui Honterus, răspânditorul re-formațiunii la Sași, alături de al lui Huet și Hartenek, luptătorii pentru drepturile poporului săseso și pentru libertatea religioasă, alături de al lui Samuil Bruckenthal, marele bărbat de stat, care a înzestrat Sibiul cu cele mai prețioase comori, alături de al lui G. D. Teutsch, învățatul episcop al Ardealului, care a promovat cultura Sașilor cu neîntrecută dibăcie și a altor bărbați din timpurile mai nouă, cari s'au făcut nemuritori pentru acest oraș.

Prin votul dvoastre ați dovedit, că sunteți un popor cu cultură veche, și popoarele culte știu să respecte memoria bărbaților aleși, fără deosebire de neam și lege. Ați făcut mai mult! Ați înscris în inimile noastre o pagină frumoasă a recunoștinței și a stimei ce vă datorim. Și dacă azi sunt între noi contraste, dvoastră ați făcut un pas de apropiere, o punte pe care să putem trece unii la alții și să învățăm a ne respecta.

Șaguna a creat instituții culturale în Sibiu, a luat cu învățatul Rannicher al dvoastră și ne-a dat o constituție din care au răsărit cele mai tari așezăminte ale noastre și după cum conducătorul dvoastre domnul Dr. Wolff-a apreciat, el are și pentru orașul Sibiu merite neperitoare. Deci votul dvoastre este peetuluirea adevărului istoric, că Șaguna a fost regeneratorul bisericii noastre, iar pentru orașul Sibiu un cetățean mare și distins. În urma muncii lui se ridică falnic catedrala noastră și alte zidiri monumentale, cari sunt podoaba orașului. Vă asigur, dl or, că votul dvoastre va face cea mai bună impresiune în toate colțurile locuite de Români și va chezași o conlucrare armonică a noastră cu dvoastră, fii aleși ai orașului Sibiu”.

Domnul Ivan a vorbit românește. Alt obiect nu a fost la ordinea zilei și astfel ședința a fost încheiată. Reprezentanții orașului Sibiu au părăsit sala de ședințe adânc impresionată.

Mitropolitul Andreiu baron de Șaguna.

„Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui”.

Un alt eveniment mare, legat tot de centenariul lui Șaguna, e scoaterea din tipar a unei cărți despre viața și activitatea lui Șaguna, compusă din însărcoarea consistorului mitropolitan și tipărită sub supravegherea unei comisiuni instituite anume în scopul acesta. Cartea poartă titlul de sus, are 539 pagini și e de mare valoare literară. În ea înșiră întâi domnul Dr. Ioan Lupaș, tinărul nostru istoricograf, viața și faptele mitropolitului Șaguna, pe baza unui studiu foarte amănunțit, și după adunarea migaloasă de multe date până aci necunoscute. Pe 400 de pagini se estinde biografia marelui Arhiepiscop, scrisă de domnul Lupaș, într'o limbă frumoasă românească, și cu competența omului convins, că are să zugrăvească iocoana unui om cu adevărat mare, iar restul cărții îl formează lucrări tot atât de însemnate, de ale altor bărbați de seamă și cu nume bine cunoscut în lumea literară română. E întâi un articol frumos și foarte elogiios dedicat memoriei lui Șaguna, scris de multregretatul Alexandru Mocsonyi, un alt lucafar al vieții noastre publice, stâns prea curând. Urmează apoi niște pagini de tot ducioase, despre anii din urmă ai vieții lui Șaguna, despre boala și moartea lui, scrise de P. C. Sa, Arhimandritul Dr. Ilarion Pușcariu, vicariu arhiepiscopial, singurul astăzi în viață dintre cei ce au fost martori ai sguuitoarei catastrofe. În urmă vine un interesant tratat despre „Șaguna ca organizator constituțional”, scris de P. C. Sa Arhimandritul Vasile Mangra, membru al „Academiei Române” și alt tratat intitulat: „Din viața pastorală a mitropolitului Șaguna” scris de P. C. Sa, Arhimandritul Augustin Hamzer, iar încheierea o face iarăși P. C. Sa Arhimandritul Dr. Ilarion Pușcariu, cu publicarea unor scrisori particulare însă de interes public, din cele multe de ale lui Șaguna. Interesanta carte, care are mai multe ilustrațiuni, și e de o frumusețe rară și ea executare tehnică, făcând onoare tipografiei noastre arhiepiscopale, întemeiate de Șaguna, se vinde cu câte 6 coroane exemplarul legat în legătură de lux, și se poate procura dela librăria arhiepiscopale din Sibiu (Nagyszeben).